

MOGUĆNOSTI UVOĐENJA POSEBNOG RAČUNOVODSTVA I FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA ZA NEDOBITNE ORGANIZACIJE U SRBIJI

British Embassy
Belgrade

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INSTITUTE FOR
Sustainable
Communities

MOGUĆNOSTI UVOĐENJA POSEBNOG RAČUNOVODSTVA I FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA ZA NEDOBITNE ORGANIZACIJE U SRBIJI

Britanska ambasada
Beograd

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INSTITUTE FOR
**Sustainable
Communities**

Izdavanje ove publikacije omogućila je Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) kroz program „Inicijativa javnog zagovaranja građanskog društva“ kojim rukovodi Institut za održive zajednice (ISC), kao i Britanska ambasada u Beogradu kroz projekat „Stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj OCD u Srbiji-II faza”

SADRŽAJ

Uvod	5
O projektima.....	7
Izveštaj sa događaja.....	9
ANALIZA MOGUĆNOSTI UVOĐENJA RAČUNOVODSTVA I FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA ZA NEPROFITNE (NEDOBITNE) ORGANIZACIJE	33
UVOD.....	35
I SPECIFIČNOSTI I RAZLIKE NEPROFITNIH (NEDOBITNIH) ORGANIZACIJA U ODNOSU NA KOMERCIJALNA PRAVNA LICA	35
1. Ciljevi obavljanja delatnosti.....	37
2. Regulatorni okvir – normativna uređenost	39
3. Izvori finansiranja.....	40
4. Struktura prihoda i rashoda.....	41
5. Korisnici finansijskih informacija NPO	42
6. Glavni finansijski izveštaji NPO	45
7. Različit poreski tretman u odnosu na komercijalna pravna lica.....	46
II KRATAK PRIKAZ RAČUNOVODSTVA I FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA U DRUGIM ZEMLJAMA.....	49
8. Sjedinjene Američke Države	49
8.1. Zakonski okvir.....	49
8.2. Obveznici.....	50
8.3. Finansijsko izveštavanje.....	50
8.4. Procenjivanje pojedinih pozicija	51
9. Makedonija.....	52
9.1. Zakonski okvir.....	52
9.2. Obveznici.....	52
9.3. Finansijski izveštaji.....	52
9.4. Izuzeće od sastavljanja i predaje finansijskih izveštaja	52
9.5. Procenjivanje pojedinih pozicija	52
10. Hrvatska	54
10.1. Zakonski okvir.....	54
10.2. Obveznici.....	54

10.3. Finansijski izveštaji	54
10.4. Izuzeće od sastavljanja i predaje finansijskih izveštaja	54
10.5. Procenjivanje pojedinih pozicija	55
11. Bugarska	56
11.1. Zakonski okvir.....	56
11.2. Finansijski izveštaji	56
11.3. Priznavanje prihoda i rashoda	56
12. Velika Britanija.....	57
12.1. Zakonski okvir	57
12.2. Finansijsko izveštavanje.....	57
12.3. Procenjivanje prihoda i rashoda.....	57
13. Italija.....	57
III SISTEM RAČUNOVODSTVA I FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA NEPROFITNIH ORGANIZACIJA U SRBIJI – POSTOJEĆA REŠENJA	59
14. Sadržina izmena računovodstva i finansijskog izveštavanja u periodu 2003. do 2004. godine	59
15. Računovodstvo i finansijsko izveštavanje od 2004. godine i danas	61
IV PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE RAČUNOVODSTVA I FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA U REPUBLICI SRBIJI	63
LITERATURA.....	68

Građanske inicijative su 30. juna 2010.g. u Narodnoj banci Srbije, organizovale okrugli sto **„Analiza mogućnosti uvođenja posebnog računovodstva i finansijskog izveštavanja za Organizacije civilnog društva (OCD)“**, kako bi se otvorila ova tema i ukazalo na potrebu za drugačijim računovodstvenim tretmanom neprofitnih organizacija u odnosu na privredna društva u Srbiji.

Rezultate ove studije su predstavili njeni autori, finansijski stručnjaci Dr Milan Negovanović, Srđan Stošić i Ivan Antić, koji su u saradnji sa Građanskim inicijativama tokom 2007. godine pripremili „Priručnik o računovodstvenom, poreskom i carinskom poslovanju nevladinih organizacija u Republici Srbiji“. Analiza predstavlja osnovna obeležja i specifičnosti neprofitnih organizacija (NPO) u odnosu na privredna društva i druga komercijalna pravna lica, daje kratak prikaz računovodstva i finansijskog izveštavanja u državama u okruženju, uključujući i članice EU, kao i u državama u kojima je razvijen poseban sistem uređivanja poslovanja NPO. Ovaj prikaz se bavi i predstavljanjem sistema računovodstva i finansijskog izveštavanja u Srbiji, sa osvrtom na istorijski aspekt i na kraju daje preporuke za njegovo unapređenje.

U toku diskusije mogli su se čuti oprečni stavovi o mogućnostima i potrebi za uvođenjem odvojenog kontnog okvira za NPO. Detaljniji pregled diskusije, kao i uvodne reči autora Analize i njihove prezentacije, možete pogledati u Publikaciji koja je pred vama. Na samom kraju dat je i tekst Analize u celini.

Ovaj događaj, kao i publikacija, realizovani su u sklopu projekta „Inicijativa za zastupanje civilnog društva (Civil Society Advocacy Initiative – CSAI)“, koji je podržan od strane ISC/USAID-a, kao i projekta „Stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj OCD u Srbiji-II faza“, koji finansira Britanska ambasada u Beogradu.

Građanske inicijative

Beograd, Januar 2011. godine

Inicijativa za zastupanje civilnog društva (Civil Society Advocacy Initiative – CSAI)

CSAI je petogodišnji projekat (2006 - 2011), koji realizuje **Institut za održive zajednice (Institute for Sustainable Communities - ISC)**, finansira **Agencija SAD za međunarodni razvoj (United States Agency for International Development - USAID)**, a sprovodi se u saradnji sa **Građanskim inicijativama** i drugim strateškim partnerskim organizacijama (Balkanski fond za lokalne inicijative, Evropski centar za neprofitno pravo i Smart Kolektiv).

Cilj projekta CSAI je da se građani i građanke Srbije ohrabre da putem organizacija civilnog društva (OCD) zagovaraju sprovođenje ključnih reformi i rešavanje problema koji oblikuju budućnost njihovih zajednica i države. Namera je da se ovim projektom istakne vrednost OCD kao mehanizma za vršenje uticaja na donošenje političkih odluka i praćenje njihove primene, za promovisanje transparentnih i odgovornih institucija i procesa, i za podsticanje uspešnog angažovanja i učešća građana u ovim zalaganjima, a sve to jačanjem ključne veze između institucija civilnog sektora i uloge građana u stabilnom demokratskom društvu. Budući da Srbija još uvek prolazi kroz proces složene političke tranzicije, sa brojnim reformama koje još nisu sprovedene i Vladom koja nije dovoljno odgovorna i transparentna, CSAI će podržati OCD i zalaganje građana da utiču na ishode u političkoj, ekonomskoj i društvenoj sferi. CSAI će posebno biti usmeren na postizanje sledeća tri rezultata:

- 1. da dobitnici granta CSAI uspešno zagovaraju rešavanje političkih, ekonomskih i socijalnih problema kako bi se osnažile demokratske promene u Srbiji;
- 2. da građani i građanke, kompanije i Vlada vide OCD kao pouzdane partnere u rešavanju zajedničkih problema;
- 3. da se uspostavi podsticajno okruženje za angažovanje građana i građanki posredstvom OCD.

Stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj organizacija civilnog društva u Srbiji – II faza

Opšti cilj ovog projekta koji Građanske inicijative sprovode u saradnji sa Ambasadom Velike Britanije u Beogradu, jeste da poboljša pravni, fiskalni i institucionalni okvir za OCD (NVO i neprofitni fondovi i fondacije), omogućavajući građanima i građankama da uspešno utiču na javnu politiku i procese donošenja odluka koji zadiru u njihova prava na lokalnom i na nacionalnom nivou. Posebni ciljevi projekta su operacionalizacija već osnovane Kancelarije za saradnju između Vlade i OCD u smislu definisanja njenog mandata, uloge, obaveza i odgovornosti, kao i uspostavljanje sličnih mehanizama institucionalne saradnje na lokalnom nivou; uključivanje građana/ki organizovanih u OCD u oblikovanje, primenu i praćenje javnih politika uz pomoć Kancelarije za saradnju Vlade i OCD; pomoć i podrška Kancelarije za saradnju Vlade i OCD u zahtevima Vladi i nadležnim ministarstvima da uzmu u razmatranje Analizu mogućnosti za uvođenje posebnog računovodstva za neprofitne organizacije, usvajanje predloga za uvođenje transparentnih procedura za finansiranje OCD iz javnih izvora i već prosleđenih inicijativa za uspostavljanje boljeg poreskog tretmana OCD.

Okrugli sto
ANALIZA MOGUĆNOSTI UVOĐENJA
POSEBNOG RAČUNOVODSTVA I FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA
ZA ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA (OCD)

PROGRAM

30. juni 2010, Narodna banka Srbije, Nemanjina 17, Beograd

10.30 – 11.00	Registracija učesnika
11.00 – 11.10	Dobrodošlica i uvodna reč, <i>Ivana Gliksman</i> , Građanske inicijative
11.10 – 11.40	Predstavljanje Analize mogućnosti uvođenja posebnog računovodstva i finansijskog izveštavanja za OCD ♦ <i>Dr Milan Negovanović</i> , Privredni savetnik d.o.o. ♦ <i>Ivan Antić</i> , Privredni savetnik d.o.o. ♦ <i>Srdan Stošić</i> , Inspirit
11.40 – 13.00	Diskusija
13.00 – 13.30	Koktel za učesnike skupa

Izveštaj sa događaja

Okrugli sto “Analiza mogućnosti uvođenja posebnog računovodstva i finansijskog izveštavanja za organizacije civilnog društva” održan je 30. juna 2010. godine u sali Narodne banke Srbije u Beogradu. Pred oko 60 učesnika/ca predstavljena je studija, koja obuhvata osnovne karakteristike i specifičnosti neprofitnih organizacija u odnosu na privredne subjekte, prikaz računovodstva i finansijskog izveštavanja u državama u okruženju, kao i preporuke na koji način je potrebno promeniti postojeći Zakon od računovodstvu i reviziji u cilju unapređenja računovodstva i finansijskog izveštavanja u Srbiji.

Skup je otvorila **Ivana Gliksman**, koordinatorka projekta u Programu za razvoj civilnog društva Građanskih inicijativa, koja je pozdravila prisutne i rekla da je cilj ovog događaja predstavljanje analize mogućnosti uvođenja posebnog računovodstva i finansijskog izveštavanja za nedobitne organizacije. Ona je istakla da su u postojećem obračunskom sistemu neprofitne organizacije (NPO) u pogledu knjigovodstvenih obaveza, sadržaja i formata izveštavanja potpuno izjednačene sa privrednim društvima i ostalim profitno orijentisanim entitetima, bez uvažavanja njihove specifičnosti. Međutim, NPO i privredna društva se ne razlikuju samo po cilju zbog kojeg se osnivaju (profit *versus* ispunjenje određenih društveno korisnih ciljeva), već i po tome što je njihov status uređen posebnim propisima, što su im izvori finansiranja različiti, kao i struktura prihoda i rashoda, a korisnici finansijskih izveštaja imaju drugačije potrebe. Time je ukazala da postoje nedostaci obračunskog sistema, kao što postoje nedostaci u postojećem poreskom sistemu u

Srbiji jer nema jasno definisanog sistema olakšica i stimulacija za organizacije civilnog društva (OCD) i da je samim tim „...stvaranje povoljnog računovodstvenog okruženja, pored obezbeđivanja povoljnog poreskog tretmana za delovanje OCD od kritičnog značaja za njihov opstanak i finansijsku održivost i ispunjavanje važne uloge koju OCD imaju u demokratskom društvu...”

Finansijski stručnjak **Dr Milan Negovanović** je u svom izlaganju dao sažet prikaz sistema računovodstva i finansijskog izveštavanja u Srbiji, sa osvrtom na istorijski aspekt i specifičnosti nedobitnih (ne-profitnih) organizacija. Na početku je skrenuo pažnju na zakonodavni okvir kojim se uređuje ova oblast, ističući činjenicu da se novi **Zakon o udruženjima** iz 2009. ne upliće mnogo u knjigovodstvena pitanja. «U članu 39. se kaže da „Udruženje vodi poslovne knjige, sačinjava finansijske izveštaje i podleže vršenju revizije finansijskih izveštaja, u skladu sa propisima o računovodstvu i reviziji“.

Potom se osvrnuo na promene koje je doneo **Zakon o računovodstvu i reviziji**, koji je usvojen 2002. godine, a primenjuje se od 2004. godine. Do tada, su nedobitne organizacije bile drugačije tretirane u računovodstvenom pravu i imale drugačiji kontni okvir od preduzeća, zadruga, preduzetnika i ostalih profitno orijetisanih subjekata. Kontni okvir je ranije bio prilagođen informacionim potrebama i zahtevima korisnika finansijskih izveštaja nedobitnih organizacija. Postojali su formati, obrasci finansijskih izveštaja i bilansne šeme koje su se razlikovale od obrazaca za preduzeća. Donošenjem novog Zakona je propisana obavezna primena međunarodnih računovodstvenih standarda za sve poslovne subjekte, bez obzira na veličinu i delatnost. Na taj način je napravljen rez u knjigovodstvu nevladinih organizacija jer su vođenje poslovnih knjiga i prezentacija finansijskih izveštaja potpuno izjednačeni sa preduzećima. «*Izjednačavajući nedobitne organizacije sa drugim pravnim licima, došli smo u situaciju da se naše finansijsko izveštavanje u nedobitnom sektoru razlikuje od finansijskog izveštavanja u drugim zemljama. Iskustvo je pokazalo da to nameće dodatne transakcione troškove nedobitnim organizacijama. Jedina pogodnost je što se one većinom razvrstavaju u mala pravna lica i kao takva sačinjavaju samo bilans stanja, bilans uspeha i statistički aneks. Pošto sastavljaju ta tri finansijska izveštaja, nedobitne organizacije nisu obveznici statutarne revizije finansijskih izveštaja, te ne moraju da primenjuju obimne međunarodne računovodstvene standarde, već mogu da koriste jednostavniju osnovu prema **Pravilniku o priznavanju i procenjivanju bilansnih pozicija**.*»

U nastavku izlaganja Negovanović je izložio ključne argumente, zasnovane na analizi specifičnosti udruženja, koji upućuju na opravdanost inicijative da budu isključena iz korpusa drugih pravnih lica i da se za njih propiše drugačiji sistem izveštavanja. Na prvom mestu je istakao karakteristike po kojima se udruženja razlikuju od korporativnih oblika privređivanja.

- Udruženja imaju potpuno drugačije ciljeve u obavljanju delatnosti, drugačijim propisima je regulisano njihovo osnivanje, poslovanje, gašenje, statusne promene itd, kao i izvori finansiranja, struktura prihoda i rashoda koja opredeljuje strukturu kontnog okvira nedobitnih organizacija.
- Delom su drugačiji i korisnici finansijskih izveštaja, a postoje i određene poreske olakšice za nedobitne organizacije.

-
- Dok je kod komercijalnih pravnih lica osnovni cilj poslovanja maksimizacija profita i prinosa na investirani kapital, kod udruženja ta funkcija nije prisutna. Osnovni cilj bivstvovanja, osnivanja i postojanja udruženja nije profit i oplodavanje investiranih sredstava, nego realizacija i ostvarenje nekih opštedruštvenih interesa, interesa različitih socijalnih grupa i interesnih sfera. *«Dok kod preduzeća govorimo o finansijskom rezultatu koji, kad je pozitivan predstavlja dobitak, a kad je negativan predstavlja gubitak, i cilj je maksimizacija pozitivnog finansijskog rezultata, dotle se, ne samo terminološki nego i suštinski, kod nedobitnih organizacija ne govori o finansijskom rezultatu nego o višku prihoda nad rashodima. Kod preduzeća je taj finansijski rezultat, nakon izmirenja svih poreskih obaveza i dažbina, predmet raspodele za isplatu dividendi i udela u dobiti akcionarima i vlasnicima, te odlazi izvan privrednog društva. Kod nevladinog sektora višak prihoda nad rashodima se ne isplaćuje u vidu dividendi i tantijema, udela u dobiti itd. On ostaje u organizaciji, reinvestira se tj. zadržava za obavljanje delatnosti. Zbog različitih ciljeva obavljanja delatnosti, po našem mišljenju, nedobitne organizacije zaslužuju da budu različito računovodstveno tretirane».*
 - *«U drugim zemljama kao i kod nas, posebnim zakonima su uređena statusna pitanja za udruženja i ti zakoni nisu kompanijski, trgovački zakoni. Osnivanje i poslovanje privrednih društava je regulisane subjekte to su Zakon o bankama za banke, Zakon o osiguranjima za osiguravajuća društva itd. Za nedobitne organizacije osnovni sistemski zakon kojim je uređeno njihovo osnivanje, registracija i poslovanje je Zakon o udruženjima. Različiti regulatorni okvir i drugačija normativna uređenost za banke i berzanske organizacije je priznata u računovodstvenom pravu. Po Zakonu o računovodstvu i reviziji banke i organizacije za osiguranja, brokersko dilerska društva, investicioni, dobrovoljni penzijski fondovi, društva za upravljanje finansijskim lizingom itd, imaju drugačije obrasce za finansijske izveštaje, kao i drugačiji kontni okvir od preduzeća. Pošto je za udruženja građana normativna uređenost drugačija, analogijom sa bankama možemo da dodemo do zaključka da je i za njih opravdano razmisliti o uvođenju posebnog kontnog okvira i bilansnih šema.»*

Detaljnije je pojašnjena i razlika u izvorima finansiranja. Preduzeća se finansiraju emisijom i prodajom hartija od vrednosti na primarnom i sekundarnom tržištu, novčanim i nenovčanim uplatama i ulozima osnivača ili vlasnika, u zavisnosti od forme poslovanja. U bilansnom stanju preduzeća kapital predstavlja značajnu stavku i u velikoj meri je prisutan vlasnički element. Kod nedobitnih organizacija pribavljanje neophodnih sredstava se ne vrši iz sopstvenih izvora finansiranja emisijom i prodajom hartija od vrednosti i nije prisutan vlasnički element. Kapital je jako mala stavka u bilansu stanja nedobitnih organizacija, a obezbeđivanje likvidnih sredstava se vrši kroz donacije, dotacije, finansijsku pomoć, novčanu podršku, robne i novčane priloge od fizičkih i pravnih lica, iz zemlje i inostranstva. U računovodstvenoj regulativi drugih zemalja strukturiranje imovine u aktivni bilansa stanja i strukturiranje obaveza i kapitala u pasivi bilansa stanja, kao i kompozicija prihoda i rashoda u bilansu uspeha, zbog različitih modaliteta finansiranja nedobitnih organizacija drugačije je u odnosu na bilansnu strukturu kod preduzeća. Zbog različite strukture izvora finansiranja, različita je i struktura prihoda i rashoda.

U analizi su korišćeni i nalazi istraživanja o ekonomskim performansama udruženja za 2007. i 2008. godinu u Srbiji koje su sprovele Građanske inicijative. Za razliku od preduzeća, gde u strukturi prihoda dominiraju prihodi od prodaje proizvoda, usluga, vrsta zakupa, raznoraznih prometa dobara i usluga, odnosno prihodi ostvareni na tržištu, kod nedobitnih organizacija su dominantni prihodi od donacija, dotacija i zakupa. Razlike su uočljive i na rashodnoj strani. U strukturi izdataka, troškova i rashoda kod nedobitnih organizacija dominiraju troškovi bruto zarada i javnih prihoda koji su isplaćeni zaposlenima, volonterima, spoljnim saradnicima i ostalim licima koja su u radnom odnosu ili van radnog odnosa učestvovala u radu udruženja. *«Različita struktura prihoda i rashoda u nedobitnom sektoru treba da korespondira i sa različitom strukturom propisanih računa prihoda i rashoda. Načelna je preporuka da kompozicija propisanih računa treba da se razlikuje od strukture rashoda za preduzeća.»*

Osvrćući se na korisnike finansijskih izveštaja udruženja, Negovanović je naglasio da su to, pored države i članstva organizacije, primarno donatori i da njih prevashodno interesuje da li se sredstva troše namenski. Njima se polažu računi, njih interesuje da li su sredstva utrošena u skladu sa zaključenim ugovorom, a ne za pokriće nekih administrativnih, neposlovnih, ličnih rashoda. *«Zbog toga bi finansijski izveštaji i informacije o njima trebalo da budu prilagođene i upodobljene potrebama tih drugih korisnika finansijskih izveštaja.»*

Naglasio je da finansijske izveštaje udruženja znatno manje koriste investitori na tržištu kapitala, banke i ostali poverioci, jer se u svom finansiranju ona manje oslanjaju na kredite. Postojeći sistem finansijskog

izveštavanja u nevladinom sektoru je koncipiran polazeći od potreba države kao poreskog poverioca, a zanemarane su informacione potrebe donatora, naročito iz inostranstva. U takvim okolnostima većina udruženja je prinuđena da vodi paralelno računovodstvo, jedno statutarno za državu, a drugo analitičko i projektno za obezbeđivanje informacija donatorima. *«Nama se čini da bi reformom računovodstvenog sistema mogao da se izbegne paralelizam u knjigovodstvenom evidentiranju i da se izmenom propisa obezbedi da informacije koje se koriste za interne korisnike budu ujedno i informacije za državu.»*

Potom je pažnja usmerena na poreske olakšice koje imaju udruženja ukoliko naprave iskorak ka nekim komercijalnim delatnostima i ostvare prihode od prodaje na tržištu, od rentiranja prostora, prodaje knjiga i publikacija, držanja seminara koji se naplaćuju i td. *„Ako je višak prihoda nad rashodima manji od 400.000 dinara, nedobitna organizacija ne mora da plati porez na dobit, pod uslovom da se ta sredstva ne raspodeljuju direktorima, vlasnicima ili osnivačima. Drugi uslov je da lična primanja zaposlenih u udruženjima ne prelaze dvostruki prosek za tu delatnost, a treći da nemaju monopolistički položaj na tržištu.“* Istaknute su kontroverze vezane za porez na poklon. *„Mi smo jedina zemlja u okruženju koja traži od udruženja da podnesu poresku prijavu i plate porez na poklon po stopi od 2,5 % za novčana sredstva dodeljena po osnovu projekta, a nije fond i fondacija, nije od Republike Srbije i drugih državnih organizacija i nije na osnovu nekog bilateralnog državnog ugovora, nego je od neke kompanije ili organizacije iz zemlje ili inostranstva. Pošto su udruženja u poreskom pravu drugačije tretirana, za očekivati je da budu izdvojena i u računovodstvenom pravu.“ **

Iskazana je sumnja u svrsishodnost aktuelne obaveze po kojoj udruženja podnose finansijske izveštaje Agenciji za privredne registre, koji su u funkciji naplate poreza, u situaciji kada su drugim zakonima oslobođeni od oporezivanja. U drugim zemljama su male organizacije koje ne plaćaju porez, oslobođene podnošenja složenih finansijskih izveštaja. Takođe se na bazi računovodstvenih standarda imovina nedobitne organizacije deli na: ograničenu imovinu, potpuno ograničenu imovinu i delimično ograničenu imovinu, dok naše zakonodavstvo poznaje samo podelu na osnovna i obrtna sredstva.

Na kraju svog izlaganja Dr Milan Negovanović je sumirao ključne specifičnosti udruženja i konstatovao da je opravdano i neophodno da im se i u računovodstvenom sistemu da posebno mesto izmenenom postojećeg Zakona o računovodstvu i reviziji. *„U članu 15. se može predvideti odredba kojom se ministru finansija daje ovlašćenje da propiše poseban kontni okvir za pravna lica iz nedobitnog sektora. Na bazi te modifikacije se onda može u članu 26. važećeg zakona ovlastiti ministar finansija da posebnim podzakonskim propisom utvrdi i propiše drugačije obrasce finansijskih izveštaja za nedobitne organizacije. Nameće se takođe ideja, da se po ugledu na paušalno oporezovane preduzetnike, a oslanjajući se na oslobođenje od poreza na dobit, male nedobitne organizacije koje ispunjavaju određene uslove oslobode obaveze dostavljanja zvaničnih finansijskih izveštaja APRu.“*

*Skupština Srbije je 29. decembra 2010. godine usvojila Zakon o izmenama i dopunama Zakona o porezima na imovinu kojim je ukinut je porez od 2,5% na poklon i nasleđe koji primaju udruženja u Srbiji u vrednosti većoj od 6.000 dinara. Ova izmena je rezultat višegodišnje kampanje javnog zastupanja koje su Građanske inicijative vodile u saradnji sa Balkanskim fondom za lokalne inicijative i Evropskim centrom za neprofitno pravo, uz podršku članica FENS-a, da se ti porezi ukinu.

**ANALIZA MOGUĆNOSTI UVOĐENJA RAČUNOVODSTVA
I FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA
ZA NEPROFITNE (NEDOBITNE) ORGANIZACIJE**

dr Milan Negovanović
“Privredni savetnik”, DOO

ZAKON O UDRUŽENJIMA (čl. 39)

- Udruženje vodi poslovne knjige, sačinjava finansijske izveštaje i podleže vršenju revizije u skladu sa propisima o računovodstvu i reviziji
- Godišnji obračuni i izveštaji o aktivnostima udruženja podnose se članovima udruženja na način utvrđen statutom

**VOĐENJE POSLOVNIH KNJIGA I FINANSIJSKO IZVEŠTAVANJE
NPO – SADAŠNJE STANJE**

- Zakon o računovodstvu i reviziji
- Podzakonski propisi
 - Pravilnik o kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike
 - Pravilnik o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike
 - Pravilnik o načinu i rokovima vršenja popisa i usklađivanja knjigovodstvenog stanja sa stvarnim
 - Itd.

-
- NPO su izjednačene sa preduzećima i drugim privrednim subjektima– DRUGA PRAVNA LICA
 - Poslovne knjige po sistemu dvojnog knjigovodstva po istom kontnom okviru kao i komercijalna pravna lica
 - Finansijski izveštaji se sastavljaju i dostavljaju na istim obrascima kao i komercijalna pravna lica
 - Opšti akt o računovodstvu
 - Mala pravna lica
 - Ne moraju da primenjuju MRS/MSFI
 - Nisu zakonski obveznici revizije
 - Bilans stanja, Bilans uspeha, Statistički aneks

RAČUNOVODSTVO NPO

- Do kraja 2003. godine
 - Poseban kontni okvir
 - Posebni obrasci finansijskih izveštaja
- Od 2004. godine
 - Knjigovodstveno evidentiranje i finansijsko iskazivanje na identičan način kao i privredna društva
 - Ne uvažavaju se specifičnosti NPO, kao kod drugih korporativnih oblika delatnosti
 - Transakcioni troškovi

RAZLIKE I SPECIFIČNOSTI U ODNOSU NA KOMERCIJALNA PRAVNA LICA

- Ciljevi obavljanja delatnosti
- Regulatorni okvir – normativna uređenost
- Izvori finansiranja
- Struktura rashoda i prihoda
- Korisnici finansijskih informacija NPO
- Glavni finansijski izveštaji NPO
- Različiti poreski tretman

CILJEVI OBAVLJANJA DELATNOSTI

- Komercijalna pravna lica
 - Maksimizacija profita i prinosa na uloženi kapital
 - Osnovna kategorija: finansijski rezultat (dobitak/gubitak)
 - Finansijski rezultat je predmet raspodele
- Nedobitne organizacije
 - Dobit nije cilj osnivanja i postojanja
 - Višak prihoda nad rashodima
 - Ostaje u organizaciji tj. ne raspodeljuje se

REGULATORNI OKVIR – NORMATIVNA UREĐENOST

- Zakon o udruženjima
- Zakon o privrednim društvima
- Zakon o bankama, Zakon o osiguranju, Zakon o finansijskom lizingu...

Kod privrednih društava koja se bave finansijskom i berzanskom delatnošću specifičnosti su priznate i uvažene u računovodstvenom pravu, a kod NPO nisu

IZVORI FINANSIRANJA

- Komercijalna pravna lica
 - Minimalni osnivački kapital – nivo odgovornosti za obaveze i gubitke
 - Finansijski otvorene organizacije
 - Emisija i prodaja HOV na primarnom i sekundarnom finansijskom tržištu
 - Vlasnički element – uplata novčanih i unošenje nenovčanih uloga
 - Bankarski krediti
 - Pozajmice osnivača, vlasnika, povezanih lica
- Organizacije neprofitnog sektora
 - Odsustvo vlasništva
 - Mali obim kapitala, finansiranje iz drugih izvora
 - Zavisnost od donacija, donacija, finansijskih transfera, priloga, članarina
 - Finansijski zatvorene organizacije
 - Primljena sredstva destinirana – strogo namenskog karaktera
 - Fiducijarna odgovornost

STRUKTURA PRIHODA I RASHODA

- Prihodi

- 70% prihodi od donacija i dotacija
- Treba razdvojiti donacije i dotacije
- 13% prihodi od zakupa i drugih profesionalnih usluga
- 8% prihodi od prodaje robe i usluga
- 4% članarine
- 1% kamate i drugi finansijski prihodi

- Rashodi

- Dominiraju (40%) troškovi angažovanog personala
- Neproizvodne usluge 25%
- Proizvodne usluge 16%

Raspored i sadržinu propisanih trocifrenih računa u kontnom okviru treba upodobiti i prilagoditi strukturi prihoda i rashoda kod NPO.To treba da prati drugačija struktura pozicija prihoda i rashoda u bilansu uspeha

KORISNICI FINANSIJSKIH INFORMACIJA - EKSTERNI

a) Donatori i finansijeri

- Stepen realizacije postavljenih ciljeva što je prikazano u finansijskim iskazima i izveštajima
- Stepen usaglašenosti sa dogovorenim iznosima i načinom trošenja sredstava
- Stepen usaglašenosti sa propisanim finansijskim računovodstvom, kao i sa sistemom izveštavanja i procedura

b) Kreditori - banke i finansijske organizacije

- Informacije o sposobnosti plaćanja koje su sadržane u finansijskim pokazateljima (racija) likvidnosti, solventnosti, stabilnosti, kao i status sigurnosti

c) Vladine agencije

- Usaglašenost sa zakonima, vladinim pravilima i regulativom, izmirenje poreskih obaveza (ako postoje) i zahtevi u pogledu izveštavanja

d) Javnost uopšte

- Uticaj aktivnosti NPO na zajednicu i javnost uopšte

KORISNICI FINANSIJSKIH INFORMACIJA – INTERNI

e) Članovi

- Kako se troše i koriste sredstva, donacije i grantovi pribavljeni iz aktivnosti prikupljanja sredstava
- Ostale informacije koje su potrebne kao što su menadžerske plate i nagrade, korišćenje sredstava, efikasnost upravljanja itd.

f) Menadžment tim

- Upravnom odboru/poverenicima za formulisanje poslovne politike, strateško odlučivanje i ispunjavanje uloge poverenika
- Izvršnom direktoru za donošenje operativnih odluka
- Program/projekt menadžerima za donošenje odluka u vezi sa projektima i programima

•

- Postojeći sistem računovodstvenog izveštavanja NVO ne zadovoljava interese svih stakeholdera i korisnika finansijskih informacija
- Posebno ne zadovoljava informacione potrebe donatora i finansijera pred kojim se polažu računi o radu i namenskom trošenju sredstava.
- Potrebna je reforma finansijskog izveštavanja NPO u pravcu izmene kontnog okvira i propisanih bilansnih šema

RAZLIČIT PORESKI TRETMAN

- Poresko oslobođenje od poreza na dobit
- Poresko oslobođenje od poreza na poklon
- Poresko oslobođenje od poreza na imovinu
- Načelo nadređenosti poreskog bilansa nad računovodstvenim bilansom
- U poreskom pravu NPO su drugačije tretirane, a u trenutnovažećem računovodstvenom pravu u Srbiji nisu

PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE

- Neophodna je reforma sistema finansijskog izveštavanja NPO
- Neprofitne organizacije zaslužuju poseban računovodstveni tretman
- Izmena člana 15. Zakona o računovodstvu i reviziji
 - Drugačiji kontni okvir za pravna lica iz nevladinog i neprofitnog sektora
- Izmena člana 26. Zakona o računovodstvu i reviziji
 - Drugačiji sadržaj i forma obrazaca finansijskih izveštaja za druga pravna lica – nedobitne organizacije
- Analogija: poseban kontni okvir i posebne bilansne šema za finansijske i berzanske organizacije
- Kompozicija propisanih trocifrenih računa u kontnom okviru treba da korespondira strukturi pojedinih vrsta prihoda i rashoda, kao i imovine i obaveza koji se pojavljuju kod NPO
- Razdvajanje računa za prihode od donacija i prihode od dotacija

-
- Posebni računi za donacije od stranih organizacija, fondova, pravnih i fizičkih lica
 - Racionalizacija računa od komercijalnih aktivnosti NPO
 - Neograničena sredstva, delimično ograničena sredstva, potpuno ograničena sredstva
 - Dodatno raščlanjavanje
 - Prihod od članarina
 - Prihod od donacija iz zemlje
 - Prihod od donacija iz inostranstva
 - Prihod od dotacija
 - Prihod od subvencija
 - Prihod od građanstva itd
 - Oslobođanje od podnošenja finansijskih izveštaja mikro NPO koje ispunjavaju propisane uslove
 - po ugledu na paušalno oporezovane preduzetnike
 - naslanjajući se na poresko oslobođenje od poreza na dobit

U poređni prikaz računovodstva i finansijskih izveštavanja u nekoliko odabranih država je predstavio finansijski stručnjak **Ivan Antić** i obrazložio argumente za pokrenutu inicijativu da se ova regulativa dodatno uredi na drugačiji način za udruženja nego za privredu. *«U svakom slučaju smatramo da bi finansijsko izveštavanje moralo da bude uređeno posebnim pravilnikom, kao što je to uređeno za neke druge specifične oblike organizovanja, odnosno obavljanja delatnosti.»*

U okviru analize su posmatrana zakonska rešenja SAD, Makedonije, Bugarske, Hrvatske, Italije i Velike Britanije. Ne ulazeći duboko u detalje ustanovljeno je da je u SAD pitanje vođenja računovodstva i finansijskih izveštavanja uređeno od strane više institucija. Tako poreska uprava ima svoje zahteve u vezi sa finansijskim izveštavanjem, državna administracija za potrebe statističkog izveštavanja ima svoje zahteve, pri čemu su standardi i preporuke za vođenje knjiga za finansijsko izveštavanje nedobitnih organizacija koje primaju dotacije izuzetno oštri. Istovremeno je konstatovao da postoji potreba da se u našem zakonodavstvu pojam dotacija/grant detaljnije razjasni. *«Postoji problem oko kvalifikacije prihoda koje ostvaruju nedobitne organizacije jer vrlo često ne može da se napravi razlika između običnog poklona, dotacije od strane države ili nekog drugog ko je daje, a koja je vezana za neki opšti program rada nedobitne organizacije i samog pružanja usluge toj organizaciji koju nekad ne plaća korisnik nego treće lice, gde bi ta usluga mogla čak i da se smatra prometom u smislu Zakona o PDVu. Sama kvalifikacija tih prihoda je od velike važnosti jer se mnoga udruženja osećaju nesigurno kod prikazivanja svojih prihoda i obračunavanja poreskih obaveza. Za državu je najvažnije kako se te dotacije knjiže i priznaju, kako kod priliva nedobitnim organizacija, tako i kod njihovih odliva, jer one te dotacije kasnije daju određenim licima ili ustanovama.»*

Makedonija ima poseban Zakon o računovodstvu nedobitnih organizacija, ali su mnoge odredbe preslikane iz računovodstva za privredna društva. U Makedoniji je propisan i poseban kontni okvir, dok je u Hrvatskoj vođenje poslovnih knjiga za nedobitne organizacije uređeno Uredbom o računovodstvu neprofitnih organizacija. Procena je da u našoj regulativi nema potrebe za posebnim zakonom i da se specifičnosti nedobitnih organizacija mogu obuhvatiti uredbom ili posebnim pravilnikom.

U Italiji, koja je članica EU nema posebnog uređivanja, ali postoji državna agencija za saradnju sa nedobitnim organizacijama koja daje neobavezujuće uputstvo o finansijskim izveštajima, odnosno šeme za pravljenje tih izveštaja. Velika Britanija ima mnogo detaljnije uređeno pitanje vođenja poslovnih knjiga i finansijskog izveštavanja, obzirom da postoji računovodstveni standard koji je propisala Asocijacija računovođa Engleske i Velsa, a kojim je preporučena praksa za nedobitne organizacije. U SAD finansijsko izveštavanje je uređeno standardima, u okviru kojih postoje smernice koje nalažu da prihode treba podeliti na prihode od podrške javnosti i prihode od osnovne delatnosti. Pod podrškom javnosti se podrazumevaju razne vrste donacija, bilo direktno od donatora, ili indirektno od države, ili preko nekih drugih fondova i nedobitnih organizacija. Pošto su prihodi od podrške javnosti važni u poreskom sistemu SAD za poreska oslobađanja, onda je tamo vrlo precizno definisano da se pod podrškom javnosti podrazumeva da jedna nedobitna organizacija dobija pomoć ne samo od jednog ili od malog broja lica, nego postoji čitav dijapazon donatora koji poklanjaju sredstva. Uvek postoji mogućnost da i nedobitne organizacije koriste dode-

ljena sredstva za postizanje nekih profitnih ciljeva, pa je vrlo važno urediti sistem tako da se onemogućiti zloupotreba ostvarivanja poreskog oslobođenja preko nedobitne organizacije.

Kada je u pitanju razvrstavanje prihoda i rashoda, ono se može raditi na više načina, ali je važno da se omogući da analitičke evidencije i računovodstveno izveštavanje zadovoljavaju potrebe više korisnika. Zanimljiv je model Makedonije i Hrvatske, gde su male nedobitne organizacije koje ostvaruju prihode ispod zakonom propisanog limita, izuzete od obaveze da sastavljaju finansijske izveštaje. Vođenje knjiga se svodi na knjige prihoda i pojednostavljene finansijske izveštaje, pri čemu ih to ne oslobađa obaveze vođenja evidencije o prihodima i rashodima. *«U SAD je 1995. uveden novi standard vezan za prihode od donacija i uvedena je obaveza da se prihodi priznaju ne onda kada su primljeni po gotovinskom principu, po računovodstvu, nego onda kada su obećani, nešto slično kao i za privredu po obračunskom principu. U Makedoniji se prihodi od donacija i dotacija priznaju na gotovinskoj osnovi, ali je ostavljen rok od 30 dana po isteku godine po kome se prihod uplaćen u tom roku može priznati u finansijskim izveštajima za prethodnu godinu. U Bugarskoj se primenjuju međunarodni računovodstveni standardi, ali se primenjuju i njihovi državni standardi pri čemu je propisan poseban standard za finansijsko izveštavanje nedobitnih organizacija.»*

Antić je svoje izlaganje završio skretanjem pažnje na suštinu predloga grupe koja je radila analizu, naglašavajući da nema potrebe za radikalnim izmenama. *„Dovoljno je samo prilagoditi postojeću regulativu specifičnostima nedobitnog sektora, u čemu mogu biti od pomoći iskustva država u okruženju.“*

KRATAK PRIKAZ RAČUNOVODSTVA I FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA U DRUGIM ZEMLJAMA

**Dr Milan Negovanović
Srđan Stošić
Ivan Antić**

Posmatrane sledeće države:

- SAD
- Makedonija
- Hrvatska
- Bugarska
- Velika Britanija
- Italija

Direktive EU nisu harmonizovale računovodstvo i finansijsko izveštavanje NPO

Zakonski okvir

- SAD – uređeno za potrebe poreske uprave (IRS – Internal Revenue Service), državne administracije, naročiti zahtevi za primaocje dotacija (grantova)
 - Standardi (SFAS 116 i 117)
 - Finansijsko-računovodstvena pravila (Kancelarija za budžet OMB)
- Makedonija – Zakon o računovodstvu neprofitnih organizacija
 - Propisan poseban kontni okvir
- Hrvatska – Uredba o računovodstvu neprofitnih organizacija
- Italija – nema posebnog uređivanja
 - Neobavezujuća preporuka Agencije za NPO –Uputstva i šeme za pripremu finansijskih izveštaja NPO
- Velika Britanija – Propis o računovodstvu i izveštavanju NPO
 - Računovodstveni standard – Preporučena računovodstvena praksa NPO (ICAEW)

Finansijsko izveštavanje

- SAD – uređeno standardima, smernicama
- Podela prihoda na nekoliko kategorija:
- Prihodi od podrške javnosti (direktni, indirektni)
- Prihodi od osnovne delatnosti
- Razvrstavanje prihoda i rashoda po osnovu više obeležja (štamparski troškovi)
- Makedonija, Hrvatska – izuzeće od obaveze sastavljanja i predaje finansijskih izveštaja

Procenjivanje prihoda i rashoda

- SAD (SFAS 1169 – prihodi od priloga priznaju se kao prihodi onda kada su obećani (a ne samo na gotovinskoj osnovi)
- Kriterijumi za priznavanje rashoda za priloge u vidu usluga strogi (računovođe, advokati)
- Makedonija – prihodi se priznaju kada su naplaćeni, najkasnije 30 dana po isteku godine
- Hrvatska – uslovljene donacije povezane sa nefnansijskom imovinom priznaju se kao odgođeni prihod

Na kraju događaja je pokrenuta diskusija u kojoj su učesnici izneli oprečne stavove o predlogu autora analize. Predstavnici strukovnih udruženja koji se bave računovodstvenim i revizorskim poslovima smatrali su da su predložene promene samo tehničke, a ne i suštinske prirode. Sa time se nisu složili oni koji se u praksi bave vođenjem poslovnih knjiga i sastavljanjem finansijskih izveštaja za udruženja i podržali su preporuke pristekle iz analize. Ono oko čega su se svi složili je goruće pitanje uvođenja poreskih olakšica za udruženja i očekivanje da će to biti regulisano u sklopu najavljene poreske reforme. U toku diskusije učesnici su iznosili razne argumente i tražili dodatna pojašnjenja za sledeća pitanja:

- Uvođenje posebnih kontnih okvira bi samo dodatno otežalo i poskupelo rad računovođa koji pružaju usluge nevladinom sektoru. Vrlo je malo specijalizovanih računovođa koji se bave vođenjem knjigovodstva isključivo za nevladine organizacije. Većina istovremeno radi i za ostala pravna lica pa bi im bilo je lakše ako se to knjigovodstvo ne bi razlikovalo. Takođe, svaki veći donator ima svoja zasebna pravila i teško je očekivati da se može naći okvir koji će istovremeno odgovarati Švedani-

ma, Japancima i Amerikancima i celom svetu, tako da neprofitne organizacije opet moraju da prave posebne izveštaje.

- Predlog za reviziju računovodstvenog sistema je dobar i treba naći način da se olakša iskazivanje i pronalaženje realnih troškova i smanji obim posla. Postoje brojne neprilagođenosti kao što je pitanje kursa po kome se vrše konverzije primljenih donacija u stranoj valuti, pitanje plaćanja troškova i džeparca stranim volonterima u projektima odobrenim od EU. Oni nisu državljani naše zemlje i mogu imati privremeni račun od 30 dana, a posle toga ne.

Negovanović: Iako ne postoje međunarodno prihvaćeni računovodstveni standardi za nevladine organizacije, postoje posebni nacionalni računovodstveni propisi, zakoni, uredbe, pravilnici uglavnom u zemljama koje su članice EU. Inače, uopšteno govoreći, međunarodno prihvaćene računovodstvene standarde u EU primenjuju samo kompanije čije se hartije od vrednosti kotiraju na berzi, dok kod drugih zemalja npr. u Americi, postoje opšte prihvaćeni računovodstveni principi koje primenjuju američke kompanije, a za nevladine organizacije postoje dva vrlo detaljna, i obimna računovodstvena standarda sa instrukcijama za primenu i sa oglednim primerima.

Antić: Očekujemo da ono što već postoji za osiguravajuća društva može biti urađeno i za udruženja. Neko ko vodi knjige za privredno društvo relativno lako može da pređe da vodi knjige za osiguranje iako je to jedna posebna oblast. Sam kontni plan i veliki broj procenjivanja je uređen isto i za privredna društva i za osiguranja iako osiguranje ima veliki broj specifičnosti. U kontnom planu su specifičnosti razvijene na nekim kontima koja su slobodna, ili koja se očigledno razlikuju od privrednih društava. Što se tiče kontnog okvira i finansijskog izveštaja za nedobitne organizacije, mi naravno smatramo da podloga treba da bude kontni plan za privredna društva.

- Ako jedno pravno lice može imati sve poslovne promene kao i privredno društvo, onda ne vidim suštinu razlike posebnog kontnog okvira. Svi posebni detalji koji se tiču nedobitne organizacije već postoje u kontnom okviru za privredna društva. Možda nisu formulisani na odgovarajući način, ali će već do kraja godine biti izmenjeni obrasci finansijskih izveštaja. U računovodstvu je mnogo značajniji osnov vrednovanja nego tehničko pitanje na kom će se kontu nešto evidentirati.
- Praksa i teorija se razlikuju, a mi koji radimo i vodimo knjigovodstvene poslove za udruženja imamo veliki niz problema u iskazivanju. Imamo samo jednu uopštenu stvar i iskazujemo nešto što ne prikazuje realnu sliku onoga šta udruženja rade. U tom smislu ja smatram da je neophodno stvoriti jasnu sliku čime se one bave kroz jasan kontni okvir.

Antić: Analiza troškova nedobitnih organizacija je pokazala da 40% rashoda ide na zarade zaposlenih, naknade članovima, volonterima itd, ali da je tu često sakriven i veliki broj naknada kojima nedobitna organizacija, npr., pomaže socijalno ugrožene. Tako se stiče utisak da oni sve pare troše za sebe, jer zbog jedinstvenog kontnog okvira, sve naknade moraju biti spojene u jedinstven rashod. Zbog toga u njihovom finansijskom izveštaju, rashod izgleda kao da su u njemu pomešane „babe i žabe“, iako je direktno vezan za delatnost i namenjen trećim licima i bilo bi dobro da se u finansijskim izveštajima to vidi odvojeno.

Negovanović: Ako pogledamo neke zemlje iz našeg susedstva, na primer Hrvatsku, ona ima posebnu Uredbu o računovodstvu nedobitnih organizacija i propisuje drugačiji kontni okvir. Tamo nije samo spisak računa nego i sistem procenjivanja i vrednovanja, bilansiranja, iskazivanja, itd. Ta novina je u Hrvatskoj uvedena da bi se pojednostavilo njihovo poslovanje da bi se teret knjigovodstvenih obaveza smanjio, da bi se smanjili transakcioni troškovi. Ta izmena je naišla na pozitivan odjek i nije bilo nekih velikih otpora, što ukazuje da je to rešenje bilo dobro.

Kakva je razlika između donacija i dotacija?

Negovanović: Razlika između donacija i dotacija je u tome što donacije predstavljaju dodeljivanje u novcu, stvarima, pravima, proizvodima koji se dobijaju od nedržavne organizacije, ili od drugih preduzeća, pravnih lica, međunarodnih finansijskih organizacija, građana, fizičkih lica koja ne pripadaju državnom sektoru. Dotacije su subvencije države, državna dodeljivanja, primanja koja je udruženje primilo od državnog sektora, opštine, autonomne pokrajine od neke državne agencije.

Postoje li neke smernice za standardizaciju termina i preporuke ministarstvima što se tiče nedobitnih organizacija, udruženja građana, neprofitnih organizacija?

Negovanović: Nedavno je usvojen propis kojim je uređeno kako će ubuduće izgledati zakoni i propisi u skladu sa evopskim standardima i propisima. Svaki zakon treba da počinje sa definicijama osnovnih pojmova. U skladu sa tim, buduće izmene regulative bi trebalo da imaju odeljak sa definicijama. U propisima za nedobitne organizacije drugih zemalja se obavezno na kraju nalaze definicije osnovnih pojmova.

Da li postoji mogućnost da se računovodstvom ne bavi samo ovlašćeno lice? Imajući u vidu da su usluge agencija prilično skupe, izdaci NVO bi na taj način mogli biti smanjeni.

Prema važećem Zakonu o računovodstvu i reviziji vođenje poslovnih knjiga i sastavljanje finansijskih izveštaja mora da vrši lice koje je u radnom odnosu u nedobitnoj organizaciji. Ukoliko se, kao većina udruženja, opredelite za poveravanje vođenja knjigovodstvenih poslova nekom drugom, Zakon propisuje da poveravanje vođenja tih poslova na osnovu ugovora može da se izvrši samo preduzeću, tj. preduzetniku koji je registrovan za te poslove. Fizičkom licu koje nije u radnom odnosu u udruženju i nije registrovalo neku delatnost u vidu preduzeća, se po članovima 16 i 17 ne može poveriti vođenje poslovnih knjiga. Do

sad je veliki broj preduzeća i nedobitnih organizacija poveravao knjigovodstvo fizičkim licima na osnovu ugovora o delu, što formalno pravno nije u skladu sa zakonom. To se do sad tolerisalo u našoj zemlji, niko nije kažnjen i niko nije pretrpeo neku sankciju.

Predlog da sa uvede paušalni način izveštavanja, bez dvojnog knjigovodstva, mogao bi se rešiti problem velikog broja malih udruženja.

Antić: Ako pogledate limit od 3 miliona za privredna društva, možda je on visok za udruženja, ali bi milion i po, dva miliona prihoda moglo da bude nešto što bi uredilo da se vodi samo knjiga prihoda i knjiga rashoda.

Veliki problem je poreska politika. Plaćajući PDV na izgradnju tri sigurne kuće mi smo izgubili četvrtu. Pored standarda koji će se raditi treba predložiti i poreske olakšice za udruženja.

Negovanović: Ovdje nismo ulazili u poreske olakšice jer je pre mesec dana ta tema diskutovana na sličnom okruglom stolu i upućen je predlog Ministarstvu finansija za fiskalno rasterećenje u nevladinom sektoru. Obećali su da će uvažiti taj predlog u sledećim izmenama zakona. Ubaciće se jedna odredba u Zakonu o porezima na imovinu koja reguliše oslobođenja od poreza na poklon kako nedobitne organizacije, koje su dobile poklone za obavljanje delatnosti, ne bi plaćale ovaj porez. Takođe je upućen predlog Ministarstvu finansija da se iznos poreski priznatih rashoda za kulturne, sportske, naučne, humanitarne, dakle za neposlovne namene, koji sad iznosi do 3,5% ukupnih prihoda proširi i na izdatke za borbu protiv korupcije, za borbu za ljudska prava, prava deteta, tj. da se proširi poreski priznat iznos na veći broj delatnosti.

Antić: Slažemo se da bi poreska politika trebalo da ide u pravcu da se pomogne nedobitnom sektoru, pri čemu ne možete očekivati da ćete, ako se bavite nekom profitnom i privrednom aktivnošću, imati i povoljan poreski tretman jer jedno isključuje drugo.

Da bi bili priznati kao organizacija koja može da radi i sprovodi određene programe i projekte, morate se registrovati u evropsku bazu podataka nevladinih organizacija. Tamo traže vaše završne račune i moraju da ih prepoznaju kao dobre i kvalifikovane. To je jedan od znakova da naš finansijski i računovodstveni sistem nije tako loš, ali da ga treba samo dopuniti informacijama, kako to ne bi morali dodatno da radimo.

Antić: Zaključak današnjeg skupa bi mogao da bude predlog da se vođenje knjiga i finansijskih izveštaja uredi posebno, da se kroz pravilnik dodaju neke stavke, ili da budu posebni finansijski izveštaji. Ne zatvaramo vrata za sugestije koje su kolege dale, a to je da ne postoji potreba da se prave posebni izveštaji. Možda neće prihvatiti naš predlog za posebnim finansijskim izveštajima, ali je onda moguće postojeće finansijske izveštaje prilagoditi, npr., ima mesta i na grupi 65 i na rashodima da se proširi kontni plan pa da i te specifičnosti nedobitnih organizacija budu uključene. Ima mnogo stavki koje nisu odgovarajućeg kvaliteta i sigurno ima prostora za menjanje. Mi ostajemo pri našem inicijalnom predlogu: posebne stavke u podzakonskim aktima i posebni finansijski izveštaji, ali ne bežimo od toga da bi bilo dobro da se prihvati barem deo nasih sugestija.

Ivana Gliksmán: Ja bih se svima zahvalila što ste se priključili veoma konstruktivnoj diskusiji. Naša ideja je bila da otvorimo razgovor na temu o kojoj do sada nije bilo reči unutar nevladinog sektora, niti među stručnjacima. Koliko vidim, ta ideja je bila dobra, što se vidi iz vaših pitanja, predloga i sugestija. Građanske inicijative polako zaokružuju priču, u smislu uspostavljanja podsticajnog pravnog i finansijsko – fiskalnog okvira delovanja NVO u Srbiji. Smatramo da, ukoliko želimo da kritikujemo državu, moramo prvo da pohvalimo ono što je dobro. Dobili smo Zakon o udruženjima, jeste da smo ga dugo čekali, ali smo ga dobili. Takođe, Vlada je donela uredbu o formiranju kancelarije za saradnju države i civilnog društva, i mi čekamo da ona postane operativna. Vlada je u maju ove godine donela i Zakon o volontiranju koji nije baš onakav za kakvog smo se mi zalagali, ali tu smo da svojim proaktivnim delovanjem utičemo na to da Zakon pretrpi određena unapredjenja, kao što će, nadamo se i Zakon o udruženjima biti unapređen, nakon skoro godinu dana primene. Pokrenuli smo inicijativu za promenu nepovoljnih poreskih propisa koji se odnose na delovanje NVO. Poreski propisi nisu tu da bi samo nama olakšali rad, već i da bi se podstakla jedna veoma bitna društvena stvar, a to je individualna i korporativna filantropija.

Pokrenute su mnoge teme od značaja za civilno društvo, koje treba da doprinesu stvaranju podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Srbiji. I ovaj događaj, sa vašim učešćem i konstruktivnom diskusijom, svakako će doprineti našim naporima u tom pravcu, zbog čega vam se zahvaljujem.

ANALIZA MOGUĆNOSTI UVOĐENJA
RAČUNOVODSTVA
I FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA
ZA NEPROFITNE (NEDOBITNE)
ORGANIZACIJE

Autori:

Dr Milan Negovanović, Srđan Stošić & Ivan Antić

Vođenje poslovnih knjiga za neprofitne (nedobitne) organizacije (u daljem tekstu NPO) nije na jedinstven način uređeno u zemljama EU, kao ni u državama u okruženju. U okviru harmonizacije računovodstva u EU za neprofitni sektor nisu postavljeni posebni zahtevi, već su računovodstveni standardi i principi, kao i zahtevi za izveštavanjem NPO ostavljeni potrebama nacionalnih zakonodavstava.

U ovom radu prikazaćemo osnovna obeležja, karakteristike i specifičnosti neprofitnih organizacija u odnosu na privredna društva i druga komercijalna pravna lica. Naime, NPO se od privrednih društava razlikuju ne samo po cilju zbog kojeg se osnivaju (nelukrativni nasuprot lukrativnom), već i po tome što je njihov status uređen posebnim propisima, izvori finansiranja su im različiti, kao i struktura prihoda i rashoda, a korisnici finansijskih izveštaja imaju drugačije potrebe.

Zatim ćemo dati kratak prikaz računovodstva i finansijskog izveštavanja u državama u okruženju, uključujući i članice EU, kao i u državama u kojima je razvijen sistem uređivanja poslovanja NPO.

Nakon toga ćemo opisati sistem računovodstva i finansijskog izveštavanja u Srbiji, sa osvrtom na istorijski aspekt i dati preporuke za njegovo unapređenje.

I SPECIFIČNOSTI I RAZLIKE NEPROFITNIH (NEDOBITNIH) ORGANIZACIJA U ODNOSU NA KOMERCIJALNA PRAVNA LICA

U prvom delu ove analize pokušaćemo da prikazemo najznačajnije specifičnosti nedobitnih organizacija i njihove glavne razlike u odnosu na komercijalna pravna lica, kao nosećem argumentu za drugačije računovodstveno obuhvatanje i finansijsko izveštavanje. U postojećem obračunskom sistemu u Srbiji, NPO su, u pogledu knjigovodstvenih obaveza, sadržaja i formata izveštavanja, u svemu izjednačene sa privrednim društvima i ostalim profitno orijentisanim entitetima. Sa računovodstvene tačke gledišta kao najmerodavna definicija neprofitne organizacije (NPO) je definicija Američkog instituta ovlašćenih javnih računovođa (AICPA) i američkog regulacionog tela Odbora za standarde finansijskog izveštavanja (FASB) po kojoj je NPO *pravno lice koje koji ima sledeće karakteristike po kojima se razlikuje u odnosu na privredno društvo: (a) za novčane naknade i priloge koji se daju drugim licima ne očekuju se odgovarajuća ili proporcionalna novčana nadoknada ni protivčinidba, (b) poslovni ciljevi neprofitnih organizacija bitno se razlikuju od ciljeva pravnih lica privatnog sektora i (c) odsustvo interesa vlasnika kao kod privrednih društava.*

Specifičnost delovanja NPO je u tome da ne postoji aktivno tržište na kome, kao test za utvrđivanje realne tržišne vrednosti dobara i usluga koje nude, mogu poslužiti ponuda i tražnja. Sama veza između davaoca i primaoca dobara i usluga koji su proizvod aktivnosti NPO nije direktna i vidljiva, već posredna. Organizacije građanskog društva nisu profitno motivisane tj. ne deluju na dobitnoj osnovi. Test rentabilnosti nije adekvatan za učinke koji ostvaruju svojim delovanjem.

Neprofitne i nevladine organizacije, odnosno udruženja građana predstavljaju vrlo heterogenu strukturu pravnih lica različitih delatnosti kao što su zaštita ljudskih prava, afirmacija demokratskih, humanističkih, ekoloških vrednosti, religija, zaštita prava deteta, manjinske populacije, sindikati, političke partije, razna udruženja, klubovi, fondovi i fondacije, organizacije sportsko-rekreativnog i zabavnog karaktera, skupštine stanara itd.

Postoji mnoštvo razlika između NPO, odnosno organizacija trećeg sektora, u odnosu na državu i privatne organizacije, kao prvi i drugi sektor respektivno. U mnogim zemljama računovodstvena regulativa (zakoni i podzakonski propisi, profesionalni standardi, saopštenja i opšteusvojeni principi) je koncipirana polazeći od informacionih potreba i zahteva komercijalnih organizacija.

Mada se fundamentalni računovodstveni principi podjednako odnose na sve tipove organizacija potrebni su detaljniji i odgovarajući računovodstveni standardi za NPO koji će uvažavati odlike i specifičnosti ovih nekomercijalnih organizacija.

Kao glavne razlike između komercijalnih pravnih lica i neprofitnih organizacija u stručnoj literaturi se navode:

-
- NPO nisu osnovane i ne posluju sa primarnom svrhom generisanja profita, već da bi služile specifičnim potrebama zajednice, pojedinih grupa, organizacija i svog članstva;
 - Većinu prihoda NVO ne ostvaruju prometom dobara i usluga na tržištu, već od donacija, dotacija, poklona i drugih vidova pomoći. Eventualna razlika između prihoda i rashoda ne predstavlja dobit koju služi za raspodelu vlasnicima, već višak koji se reinvestira i ostaje u neprofitnoj organizaciji;
 - Za razliku od poslovne zajednice u čijoj areni se nadmeću komercijalna pravna lica u transakcijama razmene na tržištu, obezbeđivači sredstava NPO ne očekuju povraćaj svojih plaćanja ili direktnu ekonomsku korist proporcionalnu sredstvima koja su obezbeđena. Kod NPO ne postoji neposredna korist koju će uživati finansijer – obezbeđivač sredstava zbog okolnosti da je izvršio finansijsku uplatu, te ne važi princip *quid pro quo* – ne postoji direktna veza između visine finansijskog doprinosa i koristi koju prilikom javnih dobara koja se njime finansiraju ima lica koje snosi teret plaćanja. Ne postoji definisani vlasnički interes koji je raspoloživ za prodaju, koji se može transformisati ili da bude izvršen prenos prava nad udelima u preostalim sredstvima u slučaju da dođe do gašenja NPO;
 - NPO ima odgovornost da koristi pribavljena sredstva za određene namene u određenom periodu vremena. Namensko trošenje sredstava je imperativ upravljanja finansijama NPO. Priroda prihoda koji su prikupljeni, zahteva da se obezbedi adekvatno evidentiranje i iskazivanje različite vrste prihoda i prihoda.

1. Ciljevi obavljanja delatnosti

Maksimizacija profita i prinosa na investirani kapital, osnovni je cilj privređivanja komercijalnih pravnih lica. Ona se osnivaju radi obavljanja određene privredne (proizvodne, trgovinske, uslužne, finansijske) delatnosti i radi sticanja i uvećanja dobiti. Očekivanje dobiti je fundamentalni mehanizam koji motiviše investitore da povere novac i druga sredstva profitnim subjektima, što kod NPO nije slučaj.

U našoj zemlji pojam udruženja bliže uređuje član 2. Zakona o udruženjima („Službeni glasnik RS“ br. 51/2009). Udruženje, u smislu ovog zakona, jeste dobrovoljna i nevladina nedobitna organizacija zasnovana na slobodi udruživanja više fizičkih ili pravnih lica, osnovana radi ostvarivanja i unapređenja određenog zajedničkog ili opšteg cilja i interesa, koji nisu zabranjeni Ustavom ili zakonom.

Udruženje se osniva i organizuje slobodno i samostalno je u ostvarivanju svojih ciljeva.

Zabranjena su tajna i paravojna udruženja. Takođe, ciljevi i delovanje udruženja ne mogu biti usmereni na nasilno rušenje ustavnog poretka i narušavanje teritorijalne celokupnosti Republike Srbije, kršenje zajamčenih ljudskih ili manjinskih prava ili izazivanje i podsticanje neravnopravnosti, mržnje i netrpeljivosti zasnovane na rasnoj, nacionalnoj, verskoj ili drugoj pripadnosti ili opredeljenju, kao i polu, rodu, fizičkim, psihičkim ili drugim karakteristikama i sposobnostima. Ova odredba primenjuje se i na udruženja koja nemaju status pravnog lica.

Na udruženja koja nemaju status pravnog lica shodno se primenjuju pravna pravila o građanskom ortakluku, osim ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

Na političke stranke, sindikate, udruženja organizovana radi obavljanja određenih delatnosti u cilju sticanja dobiti, sportske organizacije i udruženja, crkve i verske zajednice, spontana privremena povezivanja više lica i druga udruženja čiji je rad uređen posebnim zakonom, odredbe ovog zakona takođe se shodno primenjuju u pitanjima koja nisu uređena tim posebnim zakonom.

Kod komercijalnih pravnih lica, čiji je cilj maksimizacija profita i kapitala vlasnika, govori se o finansijskom rezultatu (prihodi – rashodi), koji se nakon izmirenja poreza na dobit i ostalih dažbina, u skladu sa politikom raspodele, statutom, aktom o osnivanju i odlukom o raspodeli, distribuira vlasnicima i raspodeljuje u vidu dividendi, tj. udela u dobiti, odlazeći na taj način izvan privrednog društva. Kod NPO je situacija drugačija jer se ne govori o finansijskom rezultatu i dobitku koji je predmet raspodele (ili gubitku ako je rezultat negativan), već o višku prihoda nad rashodima koji, po pravilu, ne odlazi iz nedobitne organizacije. NPO ne vrše raspodelu dobiti osnivačima, vlasnicima, članovima, finansijerima u vidu dividende, već preostali višak biva zadržan i reinvestiran u obavljanje delatnosti organizacije.

Organizacije privatnog sektora su, naravno, vrlo zainteresovane za pitanje dovoljne sume gotovine i usklađenosti priliva i odliva novca, međutim, bićemo slobodni da kažemo u manjoj meri u odnosu na ne-profitni sektor. Ukoliko je preduzeće profitabilno i generiše zadovoljavajuće stope dobitka i prinosa na investirani kapital biće u stanju da, u nedostatku sopstvenih gotovinskih sredstava, putem kredita, zajmova, emisijom hartija od vrednosti finansira svoje finansijske potrebe. Njihova primarna briga je, na dugi rok, ipak profitabilnost i u finansijskim izveštajima dobitnih organizacija jedan od osnovnih knjigovodstvenih principa je uparivanje prihoda i rashoda (*matching principle*).

U stručnoj literaturi i praksi se podvlači da je većina usluga i aktivnosti koje vrše NPO po svojoj prirodi monopolska, budući da nema aktivnog otvorenog tržišta na kome bi njihova realna vrednost mogla da bude realno valorizovana. Kao što smo naveli, postoji velika finansijska zavisnost NPO od donatora, države i drugih finansijera s obzirom na malu kapitalizaciju i teškoće oko kreditnog, bankarskog finansiranja. Troškovi i izdaci koji nastanu u radu NPO u vezi sa dobrima i uslugama pokrivaju se samo delimično. Prikupljeni prihodi organizacija neprofitnog sektora su u najvećem delu nedovoljni da bi se pokrili tekući troškovi. Neprofitne organizacije predstavljaju tipične netržišne proizvođače koji svojim poslovnim prihodima ne mogu da pokriju svoje tekuće rashode (stopa pokrića merena odnosom poslovnih prihoda i poslovnih rashoda u Srbiji iznosi 0,24 tj. samo 24% dok kod preduzeća princip rentabilnosti nalaže da ovaj koeficijent bude veći od 1). To ih čini zavisnim od transfernih primanja od strane privatnih i državnih organizacija i organa.

Ne radi se ovde samo o semantici i terminološkim, već o suštinskim razlikama, koje svoj odraz moraju imati i u računovodstvenoj sferi. Ne samo da je potrebna promena naziva pojedinih pozicija u finansijskim izveštajima (umesto dobitka/gubitka i neraspoređene dobiti tekuće i ranijih godina ispravni izrazi su višak prihoda nad rashodima), već je potrebna korenita promena u načinu knjigovodstvenog poimanja i praćenja aktivnosti subjekata nevladinog i nedobitnog sektora.

Neprofitne organizacije se obično dele na državne (vladine) i nevladine neprofitne organizacije.

Kod **državnih neprofitnih organizacija**, država, odnosno društvo obezbeđuju dobra i usluge građanima nezavisno od toga da li će troškovi za ta dobra i usluge namenjene građanima biti nadoknađeni naplatom istih ili ne i nezavisno od toga da li takvom naplatom ovakve organizacije mogu ostvariti višak, odnosno profit. Većina dobara i usluga NPO ne mogu da se proizvedu i distribuiraju na dobitnoj osnovi od strane privatnih kompanija što je osnovni razlog za državno angažovanje i njihovo pružanje od strane javnog (vladinog) sektora na različitim nivoima uređenja i vlasti. Javni sektor obuhvata razne državne i paradržavne institucije i organe lokalne samouprave na različitim nivoima hijerarhije – (federalni, republički, opštinski, regionalni, gradski, prigradski itd.), fondove socijalnog osiguranje, agencije raznih nadležnosti, obrazovno-edukativne ustanove (dečje jaslice, vrtići, osnovne i srednje škole, stručne i tehničke škole, koledži i univerziteti), zdravstvene ustanove i ustanove za zbrinjavanje i brigu (bolnice, ustanove za socijalno staranje, domaća poseta i briga, domaće i međunarodne zdravstvene organizacije) i da ne nabrajamo.

Nevladine, neprofitne organizacije čine hetegoren krug drugih organizacija koje ne pripadaju državnom sektoru, a koje izvršavaju niz aktivnosti usmerenih ka zadovoljavanju raznih interesa građana od šireg, opšteg interesa ili interesa užeg kruga ljudi. Obično se dele na one organizacije koje su oslobođene plaćanja poreza i one koje vrše i druge aktivnosti za koje su dužne da plate odgovarajuće poreske obaveze.

Nevladine, neprofitne organizacije oslobođene poreza dalje se klasifikuju na **uzajamno korisne neprofitne organizacije** i **organizacije nezavisnog sektora**. **Uzajamno korisne NPO** čine profesionalne asocijacije, radnički sindikati, poslovni savezi, društveni klubovi, političke partije itd. **Neprofitne, nevladine organizacije** oslobođene poreza koje se nazivaju nezavisnim, odnosno trećim sektorom obuhvataju javne socijalne organizacije (građanska liga, društvene organizacije, lokalna radnička asocijacija), zatim dobrotvorne, religiozne, obrazovne, naučne i literarne organizacije (privatne fondacije, javne dobrotvorne organizacije), udruženja građana itd.

U ovoj publikaciji pažnja je usmerena na organizacije i institucije nevladinog, nedržavnog sektora i njihovo računovodstveno evidentiranje i finansijsko iskazivanje.

Podelu neprofitnih organizacija na vladine i nevladine pomenuli smo jer je ova distinkcija važna i zbog određenih računovodstvenih razlika iz kojih izviru principi i pravila finansijskog izveštavanja. U određenom broju zemalja NPO koje pripadaju vladinom sektoru ne mogu da primenjuju određene računovodstvene standarde (u SAD to su američki računovodstveni standardi SFAS 116 i 117), dok se za nevladine NPO propisuje i zahteva finansijsko priznavanje, procenjivanje, prikazivanje i izveštavanje u skladu sa zahtevima ovih računovodstvenih standarda. Vladine NPO primenjuju drugačiju računovodstvenu regulativu i pravila u odnosu na nevladine NPO (budžetsko računovodstvo utemeljeno na gotovinskoj osnovi). Za udruženja građana ili nevladine organizacije postoje posebni računovodstveni propisi, standardi i norme koji su u većini zemalja zasnovani na obračunskoj osnovi računovodstva.

2. Regulatorni okvir – normativna uređenost

U Srbiji je osnivanje, pravni status i poslovanje NPO uređeno drugim zakonskim propisima u odnosu na komercijalna pravna lica. Kao što je već navedeno, to je prvenstveno Zakon o udruženjima kojim se reguliše osnivanje i pravni položaj udruženja, upis i brisanje iz registra, članstvo i organi, statusne promene i prestanak udruženja, kao i druga pitanja značajna za rad udruženja. Ovim zakonom uređuje se i status i delovanje stranih udruženja.

Osnivanje, pravni status i poslovanje komercijalnih pravnih lica i ostalih dobitnih subjekata uređeni su **Zakonom o privrednim društvima i Zakonom o privrednim preduzetnicima**. Za pojedine oblike privrednih društava, koja se nalaze u sferi finansijskog sistema, merodavni su Zakon o bankama, Zakon o osiguranju, Zakon o investicionim fondovima, Zakon o finansijskom lizingu, Zakon o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima i ostali propisi.

Različit normativni okvir u domenu statusnih pitanja (osnivanje, registracija, obavljanje delatnosti, uslovi za poslovanje itd) opravdava i različitu normativnu uređenost u sferi računovodstva i finansijskog izveštavanja.

3. Izvori finansiranja

Jedno od osnovnih obeležja NPO je odsustvo vlasništva na jednoj, ali i zavisnost od donacija, dotacija, članarina i druge finansijske podrške na drugoj strani.

Za razliku od privrednih društava i drugih komercijalnih pravnih lica, organizacije neprofitnog sektora u strukturi svog bilansa stanja imaju mali obim kapitala i mahom se finansiraju iz drugih izvora finansiranja. Privredna društva do kapitala za obavljanje delatnosti dolaze emisijom i prodajom akcija na organizovanom finansijskom tržištu (berzi), unošenjem novčanih i nenovčanih udela od strane osnivača i vlasnika privrednog društva, izdavanjem obveznica i drugih vrednosnih papira, uzimanjem kredita od banaka i drugih finansijskih organizacija, pozajmicama vlasnika za likvidnost i na druge načine. Za korporativne oblike preduzeća, kao što su društva sa ograničenom odgovornošću i akcionarska društva, kompanijskim zakonima (Zakon o privrednim društvima kod nas) propisan je minimalan iznos osnovnog novčanog kapitala koji se mora obezbediti da bi društvo bilo registrovano. Osnovni kapital, koji ima značajno učešće u finansijskoj strukturi privrednih društava, a do koga vlasnici društava kapitala odgovaraju za obaveze prema poveriocima, registruje se kod Agencije za privredne registre.

Finansijska struktura NPO bitno je drugačija u odnosu na komercijalna pravna lica. Učešće osnovnog kapitala je zanemarljivo i finansiranje odlikuje odsustvo vlasnika, zavisnost od članarina, donacija, dotacija, priloga, finansijske i robne pomoći. Finansiranje se ne vrši iz kapitala osnivača i vlasnika, emisijom i prodajom hartija od vrednosti ili putem bankarskih kredita, već primarno iz donacija, dotacija članova, državnih organa i organizacija, finansijera pravnih i fizičkih lica iz zemlje i inostranstva. Primljena finansijska sredstva su, po pravilu, predviđena za izvođenje konkretnih projekata dotične nedobitne organizacije tj. u značajnoj meri je prisutan elemenat namenskog trošenja.

Za razliku od komercijalnih pravnih lica, nedobitne organizacije imaju značajnu odgovornost koja se zasniva na poverenju / uverenju da primljena sredstva namenski utroše, da ih upotrebljavaju konzerватivno i adekvatno u skladu sa proklamovanim ciljevima. Zbog ove odgovornosti donatori i finansijeri predstavljaju jedne od glavnih korisnika finansijskih izveštaja NPO/NVO. Primera radi, kada potrošač ode u prodavnicu i plati 1.000 dinara za kupljene proizvode, potrošač nije mnogo zainteresovan za to šta prodavnica radi sa tih 1.000 dinara, kako troši i kontroliše naplaćena sredstva. Međutim, kada to isto lice izvrši uplatu 1.000 dinara npr. na račun određene humanitarne organizacije, kao donator je itekako zainteresovan da se ta sredstva upotrebe za humanitarne namene, a ne za pokriće ličnih, opštih ili administrativnih rashoda.

Finansijska sredstva kojima raspolažu NPO mogu se klasifikovati na: (a) neograničena sredstva, (b) vremenski ograničena sredstva i (c) potpuno ograničena sredstva.

U pogledu korišćenja **neograničenih sredstava** nema restrikcija ni u pogledu iznosa, ni u pogledu namene ili vremenskog korišćenja. Ova sredstva se slobodno koriste za razne ciljeve na osnovu ovlašćenja upravnog odbora, odnosno odgovarajućih odluka organa upravljanja i rukovođenja NPO, u zavisnosti od unutrašnjeg ustrojstva. To su finansijska sredstva dobijena od donatora, kreditora, finansijera i ostalih za koja ne postoji nikakvo ograničenje u vezi sa njihovim korišćenjem, osim onih koji su definisani Zakonom i internim pravilima udruženja. (na primer, to može da bude tzv. „institucionalni grant“ koji se udruženju dodeljuje na osnovu ugovora sa donatorom i koji može da se koristi za pokrivanje troškova plata, kancelarije, programskih aktivnosti).

Vremenski ograničena sredstva su ona koja se koriste za posebne ciljeve i namene i u posebnim periodima, ili za tačno definisan vremenski period i u tom smislu su ograničena jer ne mogu da se koriste za druge ciljeve.

Potpuno ograničena sredstva se moraju koristiti za tačno određene svrhe i namene. Prilivi, novčani doprinosi ne treba da se priznaju kao prihod kada se prime, već onda kada se potroše za namene na koje se odnose. Ova sredstva uključuju određene poklone namenjene operativnim ciljevima, uslovljene prihode i kredite od privatnih organizacija, vlada i drugih sa namenom za potrebe istraživanja, izvršavanje javnih usluga ili za ostale ciljeve, ili u drugom periodu. Tako na primer, sredstva primljena za nabavku tačno određenog materijala priznaju se kao prihod onda kada se taj materijal utroši za namene za koje je nabavljen.

4. Struktura prihoda i rashoda

Za razliku od privrednih društava (komercijalnih pravnih lica uopšte) u strukturi bilansa uspeha NVO/NPO dominiraju druge vrste prihoda i rashoda.

Kod komercijalnih pravnih lica na prihodnoj strani najveće učešće imaju prihodi od prodaje dobara, proizvoda, roba i usluga, prihodi od zakupa, prihodi od kamata i ostale vrste prihoda. Kod NPO u strukturi prihoda najveće učešće imaju donacije i dotacije (u Srbiji preko 70% prema istraživanju „Analiza

ekonomskih performansi neprofitnih organizacija u Republici Srbiji u periodu od 2006-2008“) koju su sprovele Građanske inicijative krajem 2009. godine.

Drugačija struktura prihoda je bitna za način računovodstvenog obuhvatanja. Za sagledavanje finansijskih tokova bilo bi neophodno u poslovnim knjigama i finansijskim izveštajima NPO kao dve stavke razdvojiti donacije i dotacije što sadašnji statutarini sistem finansijskog izveštavanja ne omogućava.

Donacije obuhvataju finansijsku podršku, novčane i nenovčane priloge i poklone donatora i sponzora – domaćih i stranih pravnih i fizičkih lica. **Dotacije** su finansijski izvori koji potiču od državnih, pokrajinskih i lokalnih organa.

Istraživanje o ekonomskim performansama neprofitnih organizacija u Srbiji pokazuje da u strukturi prihoda NPO, posle prihoda od donacija i dotacija, na drugom mestu dolaze prihodi od zakupa i pružanja profesionalnih usluga (oko 13%), a da prihodi od prodaje dobara i pružanja usluga koji su ostvareni na tržištu čine samo oko 8% ukupnih prihoda. Članarine učestvuju sa oko 4%, a kamate i drugi finansijski prihodi oko 1% u sumi ukupnih prihoda. Sve ovo bi trebalo uzeti u obzir prilikom koncipiranja forme i sadržine obrazaca finansijskih izveštaja čije pozicije treba da korespondiraju vrstama prihoda koje su dominantne u civilnom sektoru.

Sličan rezon zaključivanja sledi i kada pogledamo rashodnu stranu bilansa uspeha nevladinih organizacija i udruženja građana. Sa preko 40% u ukupnim rashodima dominiraju troškovi angažovanog personala koji obuhvataju bruto zarade radnika, socijalne doprinose na teret poslodavca, ostala lična primanja radnika, kao i bruto naknade licima koja su angažovana izvan radnog odnosa putem autorskih ugovora, ugovora o delu, ugovora o zastupanju i posredovanju i sl. Međutim, u bilansu uspeha zajedno su u okviru rashoda prikazani i rashodi koji se odnose na date donacije fizičkim licima kao i navedena lična primanja zaposlenih i spoljnih saradnika.

Na drugom mestu, po značaju u visini rashoda, nalaze se neproizvodne usluge (advokatske usluge, usluge čišćenja i održavanja, reprezentacija, osiguranje, izdaci za štampu, reklamu i propagandu) koji participiraju sa oko 25%. Proizvodne usluge (prevoz, zakupnina, tekuće održavanje osnovnih sredstava itd.) imaju udeo oko 16%. Raspored i sadržinu propisanih trocifrenih računa u kontnom okviru treba upodobiti i prilagoditi prikazanoj strukturi rashoda kod NPO.

5. Korisnici finansijskih informacija NPO

Primarna svrha finansijskih izveštaja je da obezbede relevantne informacije za zajedničke interese donatora, članova, kreditora i ostalih koji obezbeđuju sredstva neprofitnoj organizaciji. Ovi eksterni korisnici finansijskih izveštaja imaju zajednički interes da procene: (a) usluge koje organizacija pruža i njene sposobnosti da nastavi sa kontinuiranim pružanjem usluga i (b) kako rukovodioci NPO ostvaruju upravljačku ulogu i povereničku odgovornost, kao i u sagledavanju ostalih aspekata njihovih performansi.

Cilj finansijskih izveštaja, uključujući i napomene uz finansijske izveštaje, ako se sastavljaju, je da obezbede informacije o:

- iznosu i prirodi imovine, obaveza i neto imovine NPO;
- efektima transakcija i ostalim događajima i okolnostima, kao i o promeni iznosa i prirode neto sredstava;
- iznosu i prirodi priliva i odliva ekonomskih sredstava za vreme obračunskog perioda, kao i međuzavisnost između priliva i odliva;
- kako organizacija pribavlja i troši gotovinu, kako pozajmljuje i vraća pozajmljena sredstva i ostale faktore u vezi sa sposobnošću plaćanja (dimenzija likvidnosti);
- pružanje usluga NPO.

Glavne zainteresovane strane („stakeholders“) u vezi sa radom NPO i njihova očekivanja (interes) mogu se prikazati na sledeći način:

ZAINTERESOVANE STRANE	OČEKIVANJA (DRUŠTVENA I EKONOMSKA)
Članovi/korisnici	Usluge, povraćaj na ulaganja, socijalna pravda
Upravni odbor	Prestiž, samooslanjanje
Rukovodstvo/zaposleni	Bolja karijera
Donatori	Ostvarenje svrhe sredstava Usklađenost sa ugovornim odredbama
Vlada	Regulacija Partnerstvo u razvoju
Volonteri	Doprinos razvoju određenih pitanja
Društvena zajednica	Doprinos razvoju društva uopšte

Da bi NPO ostvarila svoje ciljeve i zadatke, kao i da bi ispunila očekivanja stakeholdera, na efikasan i efekativan način, njome se mora rukovoditi i upravljati u skladu sa principima poštenja, odgovornosti i transparentnosti. Poštenje, u ovom kontekstu, posmatramo kao prava stakeholdera koja treba da se uzimaju u obzir i poštuju; odgovornost implicira da članovi uprave i rukovodstva treba da polažu račune i budu odgovorni za svoja ostvarenja stakeholderima; a transparentnost da blagovremeno treba da budu prezentovane i obelodanjene tačne, dovoljne, pouzdane i relevantne informacije.

Okosnica odgovornosti NPO je da bude orijentisana ka zadovoljavanju potreba i aspiracija zajednice i služenje potrebama i interesima društva treba da bude primarni cilj.

Odgovornost je ključna reč u poslovanju NPO, koja je i moderan računovodstveni koncept i mehanizam korporativnog upravljanja. Prvi sloj predstavlja odgovornost prema donatorima i finansijerima i to kako eksternim (vlada, fondacije, druge NPO, korporacije), tako i internim (članovi koji svojim priložima i članarinama obezbeđuju sredstva za funkcionisanje). Drugi širi sloj je odgovornost prema organizaciji i zajednici uopšte, a to znači prema svojoj viziji i misiji, prema rukovodećim telima, rukovodstvu i zaposlenima, prema partnerima, prema društvu i zajednici. Jedan od odraza i neposredna konkretizacija odgovornosti je finansijska odgovornost. Dobro postavljen sistem obuhvatanja promena u poslovnim knjigama i prezentovanje ostvarenih performansi u finansijskim izveštajima je zadatak računovodstva i sistema finansijskog izveštavanja i njihov doprinos realizaciji misije i ciljeva NPO.

EKSTERNI KORISNICI FINANSIJSKIH INFORMACIJA O RADU NPO I NJIHOVE POTREBE ZA INFORMACIJAMA

a) Donatori i finansijeri

- Step en realizacije postavljenih ciljeva što je prikazano u finansijskim iskazima i izveštajima
- Step en usaglašenosti sa dogovorenim iznosima i načinom trošenja sredstava
- Step en usaglašenosti sa propisanim finansijskim računovodstvom, kao i sa sistemom izveštavanja i procedura

b) Kreditori - banke i finansijske organizacije

- Informacije o sposobnosti plaćanja koje su sadržane u finansijskim pokazateljima (racija) likvidnosti, solventnosti, stabilnosti, kao i status sigurnosti

c) Vladine agencije

- Usaglašenost sa zakonima, vladinim pravilima i regulativom, izmirenje poreskih obaveza (ako postoje) i zahtevi u pogledu izveštavanja

d) Javnost uopšte

- Uticaj aktivnosti NPO na zajednicu i javnost uopšte

INTERNI KORISNICI FINANSIJSKIH INFORMACIJA O RADU NPO I NJIHOVE INFORMACIONE POTREBE

e) Članovi

- Kako se troše i koriste sredstva, donacije i grantovi pribavljeni iz aktivnosti prikupljanja sredstava
- Ostale informacije koje su potrebne kao što su menadžerske plate i nagrade, korišćenje sredstava, efikasnost upravljanja itd.

f) Menadžment tim

- Upravnom odboru/poverenicima za formulisanje poslovne politike, strateško odlučivanje i ispunjavanje uloge poverenika
- Izvršnom direktoru za donošenje operativnih odluka
- Program/projekt menadžerima za donošenje odluka u vezi sa projektima i programima

Imajući u vidu prethodno navedeno, možemo konstatovati da je glavni cilj finansijskog izveštavanja NPO obezbeđivanje informacija o finansijskom položaju, rezultatima poslovanja i novčanim tokovima koji su potrebni navedenim zainteresovanim licima za donošenje odluka u njihovom delokrugu. Finansijski izveštaji opšte namene koji se u našoj zemlji fundiraju / zasnivaju na primeni Međunarodnih računovodstvenih standarda/Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja zadovoljavaju informacione potrebe većine bilansnih adresata. Međutim, takvi finansijski izveštaji, koji su prvenstveno orijentisani ka privrednim subjektima i to u prvom planu ka javnim društvima (korporativnim pravnim licima čije se hartije od vrednost kotiraju na berzi), ne obezbeđuju sve informacije koje su potrebne svim u tabeli prikazanim korisnicima kao temelj odlučivanja i upravljanja. Finansijski izveštaji prikazuju rezultate i efekte korišćenja resursa koji su rukovodstvu povereni na korišćenje. Za ocenu odgovornosti rukovodstva NPO i uspešnosti obavljanja uloge poverenika zainteresovanim pojedincima i grupacijama potrebne su dodatne, detaljnije, nefinansijske informacije koje treba da budu prezentirane kao dopuna klasičnim finansijskim izveštajima (narativni izveštaji o poslovanju).

Postojeći sistem računovodstvenog izveštavanja NVO ne zadovoljava interese svih stakeholdera. Posebno ne zadovoljava informacione potrebe donatora i finansijera koji, kao što je ranije rečeno, predstavljaju prvi sloj odgovornosti pred kojim se polažu računi o radu i namenskom trošenju sredstava. Stoga je preko potrebna reforma finansijskog izveštavanja NPO u pravcu izmene kontnog okvira i propisanih bilansnih šema.

6. Glavni finansijski izveštaji NPO

Kompletan set finansijskih izveštaja NPO treba da obuhvati izveštaj o finansijskom položaju na kraju obračunskog perioda (bilans stanja), izveštaj o aktivnostima (bilans uspeha) i izveštaj o tokovima gotovine u roku obračunskog perioda i prpratne napomene uz finansijske izveštaje.

Izveštaj o finansijskom položaju sadrži informacije o imovini, obavezama, neto imovini (imovina – obaveze) i njihovoj međuzavisnosti na određeni bilansni dan. Informacije sadržane u izveštaju o finansijskom položaju (stari naziv: bilans stanja), u kompoziciji sa informacijama sadržanim o ostalim računovodstvenim iskazima i napomenama uz finansijske izveštaje, pomažu donatorima, članovima, kreditorima i ostalim licima da donesu sud o: (a) sposobnosti NPO da nastavi da pruža svoje usluge i (b) likvidnosti, finansijskoj fleksibilnosti, sposobnosti izmirenja obaveza i potrebama za eksternim finansiranjem NPO.

Savremena tendencija je da u izveštaju o finansijskom položaju NPO sredstva (imovina) treba da budu klasifikovana na: (1) trajno ograničena sredstva, (2) vremenski ograničena sredstva i (3) neograničena sredstva.

Informacije o prirodi i iznosu različitih tipova trajno ograničenih ili privremeno ograničenih sredstava treba da se obezbede ili u ovom izveštaju ili putem napomena uz finansijske izveštaje. Trajno ograničena sredstva (kao što su zemljište ili umetnička dela) su sredstva koja su primljena sa ugovornim zahtevom da mogu da se upotrebe samo za određene svrhe, da moraju da budu sačuvana ili da ne smeju za budu prodana

ili na drugi način otuđena. U ovu kategoriju spadaju i primljene donacije sa ugovornim zahtevom da budu investirane da bi se obezbedio trajan izvor prihoda. Privremeno ograničena sredstva mogu se koristiti u nekom kasnijem periodu ili na tačno određeni dan (ograničenja u pogledu vremena upotrebe) ili ta sredstva mogu da se koriste samo za tačno definisane namene (ograničenja u pogledu svrhe upotrebe) ili oba vida ograničenja.

Neograničena sredstva obično potiču od prihoda ostvarenih na tržištu prodajom proizvoda i pružanjem usluga, primljeni prilozi bez ikakvih restrikcija, prihodi od kapitala kao što su dividende, kamate i tsl. Kod njih ne postoje unapred ugovorom određena ograničenja u pogledu vremenskog raspodela, svrhe i/ili namene trošenja, već je upotreba slobodna i bez restrikcija.

Izveštaj o aktivnosti (bilans uspeha) NVO treba da obezbedi: (a) relevantne informacije o efektima transakcija i drugih događaja i okolnosti koje su promenile visinu i prirodu neto imovine, (b) međusobnu povezanost tih transakcija, događaja i drugih okolnosti i (c) kako se sredstva organizacije koriste za obezbeđivanje raznih programa ili usluga. Informacije sadržane u izveštaju o aktivnostima, u sadejstvu sa informacijama sadržanim u ostalim finansijskim izveštajima, kao i u napomenama uz finansijske izveštaje, pomažu donatorima, kreditorima i ostalim da ocene rezultate poslovanja organizacije u toku obračunskog perioda, ocene napore organizacije u vezi sa pružanjem usluga i sposobnost da se nastavi sa pružanjem istih, kao i da ocene kako su rukovodioci NVO ispunili svoju upravljačku ulogu i odgovornost za ostale aspekte poslovanja.

Prihodi, rashodi, dobiti i gubici u izveštaju o aktivnosti treba da budu klasifikovani u zavisnosti od stepena ograničenja (trajno ograničena / privremeno ograničena / neograničena sredstva).

Izveštaj o tokovima gotovine kao primarni cilj ima obezbeđivanje relevantnih informacija o prilikama i odlivima gotovine NPO u toku obračunskog perioda. Umesto profita većina NPO brine brigu sa gotovinskim saldom, sa obezbeđivanjem dovoljnog kvantuma gotovine potrebnog za pokriće troškova i izdataka. Nedobitna organizacija može opstati i uspešno nastaviti da radi jedino ukoliko ima dovoljno gotovinskih sredstava za finansiranje svojih projekata i programa i u finansijskim izveštajima se često naglašava potreba za prikazom izvora finansiranja i načina upotrebe prikupljenih sredstava.

To stavlja posebne izazove pred poslenike računovodstvene profesije u NPO sektoru, tradicionalno fokusirane na bilans stanja i bilans uspeha, da mnogo veću pažnju u svom radu posvete izveštaju o tokovima gotovine. Sastavljanje izveštaja o tokovima gotovine čije bilansne pozicije treba da budu drugačije strukturirane u odnosu na privredna društva i pripremanje projektovanog izveštaja o tokovima gotovine (kreiranje budžeta za kraće vremenske periode – mesece, kvartale) posebno je delikatan zadatak računovodstvenih praktičara u NPO organizacijama.

7. Različit poreski tretman u odnosu na komercijalna pravna lica

U većini zemalja, uključujući i našu, organizacije civilnog društva koje ne posluju na profitnoj osnovi, već u cilju realizacije širih društvenih, ekonomskih, humanih, altruističkih ciljeva, uživaju različit poreski tretman u odnosu na komercijalna pravna lica – dobitne organizacije. U većini zemalja, kao i kod nas, u pojedinim poreskim područjima, NPO može podneti zahtev za izuzimanje ili oslobođenje od pojedinih fiskalnih obaveza ili organizacija kao takva može biti van određenih poreskih zahvatanja kao što su porez na dohodak i drugi porezi.

Primera radi u SAD, čiji računovodstveni sistem je uzet kao potka za analizu i detaljnije je prikazan u posebnom delu ove publikacije, nakon što je NPO registrovana kao pravno lice na državnom nivou uobičajeno je da podnese zahtev za dobijanje statusa poreskog izuzimanja od obaveza za porez na dohodak. To se ostvaruje podnošenjem odgovarajućeg zahteva američkoj poreskoj službi (*Internal Revenue Service – IRS*) mada se ta oslobođanja odnose na limitirani broj neprofitnih organizacija. Poreska administracija SAD, proverava ispunjenost propisanih uslova za poresko izuzimanje, kako formalnih, tako i suštinskih, i može izdati odobrenje za poresko izuzimanje za porez na dohodak. Poresko izuzimanje se ne odnosi na određene federalne poreze kao što su porez na plate, a osim toga NPO je dužna da obračuna, prijavi i plati federalni porez na dohodak koji nije u vezi sa delatnošću koja je izuzeta od oporezivanja. Ukoliko se u poslovanju NPO otkriju nepravilnosti i propusti u primeni zakona i drugih propisa to može rezultirati gubitkom statusa poreskog izuzimanja. Pojedine države i lokalne vlasti takođe odobravaju poreske olakšice od određenih poreza u njihovoj nadležnosti kao što su porez na promet ili na nepokretnosti (imovinu u statici, šire govoreći). Poresko izuzimanje na federalnom nivou ne garantuje oslobođenje od poreza na državnom i lokalnim nivoima i *vice versa*. Ova poreska izuzimanja podrazumevaju odvojene i međusobno nezavisne procese apliciranja za fiskalno oslobođanje i zahtevi nižih nivoa vlasti mogu se razlikovati od federalnih. Štaviše, čak i NPO čiji određeni prihodi su izuzeti od oporezivanja može da bude u obavezi da na državnom i lokalnom nivou podnese godišnji finansijskih izveštaj (IRS Obrazac 990).

Naše nacionalno poresko zakonodavstvo takođe poznaje različit poreski tretman NPO u pojedinim poreskim područjima. Neki od primera su: oslobođanje nedobitne organizacije od plaćanja poreza na dobit ukoliko višak prihoda ostvarenih na tržištu nad sa njima povezanim rashodima ne prelazi 400.000 din. i taj višak se ne raspodeljuje, već ostaje u pravnom licu; oslobođanje od poreza na nasleđe i poreza na poklon nasleđene ili na poklon primljene imovine koja isključivo služi na namene za koje su fond ili fondacija osnovani itd, oslobođenje od poreza na poklon za donacije primljene u skladu sa bilateralnim međudržavnim ugovorima itd.

Kao kontraverzno pitanje je ostalo pitanje plaćanja poreza na poklon na sredstva i grantove primljene za obavljanje delatnosti NPO. Obaveza plaćanja poreza na poklon na primljene donacije, dotacije i sl. predmet je kritika aktivista udruženja građana i nevladinih organizacija koji smatraju da se između poklona koji predstavlja besteretni pravni posao i donacija koje NVO troše namenski za finansiranje određenog, ugovorom utvrđenog projekta, kao teretnog pravnog posla ne može staviti znak jednakosti. Prema njio-

vom mišljenju i gledištu pojedinih pravnih eksperata, novčana sredstva koje je NVO primila od domaćih i stranih pravnih lica kao podršku njegovim konkretnim aktivnostima i programima, definisanih ugovorom, predstavljaju poklon sa elementima naloga. U tim diskusijama se navodi da se u stranoj pravnoj literaturi i poreskoj politici zapadnoevropskih zemalja pravi razlika između donacije (poklona) kao jednostrano teretnog posla i granta kao dvostrano teretnog posla. Naše aktuelno poresko zakonodavstvo ne pravi tu razliku što je potvrđeno i većim brojem mišljenjima nadležnog ministarstva finansija. Ovaj segment fiskalnog sistema posebno zasluđuje da bude preispitan i pažljivo razmotren od strane nadležnih državnih organa, što je nedavno i urađeno od strane Građanskih inicijativa, u saradnji sa BCIF, ECNL i još 200 organizacija civilnog društva, koje su pokrenule inicijativu za izmenu ovih odredbi Zakona. Ministarstvo finansija nas je izvestilo da će inicijativu uzeti u razmatranje.

Zakon o porezu na dobit pravnih lica u članu 44. predviđa poresko oslobođenje od poreza na dobit za nedobitnu organizaciju koja u godini za koju se oslobođenje odobrava ostvari višak rashoda nad prihodima na tržištu do 400.000 dinara uz dodatne propisane uslove i propisuje poseban obrazac poreskog bilansa (PBN 1). Propisani način vođenja evidencije o prihodima i rashodima nedobitne organizacije nije pogodan za utvrđivanje i razvrstavanje komercijalnih od nekomercijalnih prihoda i rashoda.

II KRATAK PRIKAZ RAČUNOVODSTVA I FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA U DRUGIM ZEMLJAMA

Vođenje poslovnih knjiga NPO i finansijsko izveštavanje u velikoj meri se razlikuje u zemljama EU, kao i u državama u okruženju. Za razliku od računovodstva i finansijskog izveštavanja koje je za privredna društva harmonizovano, u EU za neprofitni sektor nisu postavljeni posebni zahtevi, već su računovodstveni standardi i principi, kao i zahtevi za izveštavanjem NPO ostavljeni potrebama nacionalnih zakonodavstava.

U nekim zemljama je vođenje poslovnih knjiga i finansijsko izveštavanje NPO uređeno potpuno nezavisno (Velika Britanija, Hrvatska), a u nekim nije uređeno, odnosno propisano je na istovetan način kao i za privredna društva (Italija, Mađarska), ili su u okviru zakona o računovodstvu uređene i neke specifičnosti za NPO (Bugarska).

Kada je u pitanju izbor: gotovinski ili obračunski princip za priznavanje prihoda, rešenja su takođe različita.

U nekim državama propisana su pojednostavljivanja u vezi sa vođenjem knjiga, kao i sa finansijskim izveštavanjem (Makedonija i Hrvatska).

Revizija finansijskih izveštaja NPO se u nekim zakonodavstvima posebno propisuje za NPO (Bugarska), a u nekima važe opšta rešenja kao i za profitne organizacije.

U nastavku ćemo na primeru nekoliko razvijenih država sveta i zemalja u okruženju ukazati na osnovne karakteristike vođenja računovodstva i finansijskog izveštavanja.

8. Sjedinjene Američke Države

8.1. Zakonski okvir

Računovodstveno izveštavanje NPO u Sjedinjenim Američki Državama (SAD) uređeno je za potrebe izveštavanja američke poreske službe (*Internal Revenue Service – IRS*), državne administracije, a propisani su i posebni zahtevi za primaoce dotacija (grant). IRS propisuje veliki broj uputstava, biltena, objava, pravila i postupaka kojih se moraju pridržavati NPO prilikom sastavljanja izveštaja. Izveštavanje za potrebe državne administracije je, takođe, zasnovano na većem broju propisa i standarda, pri čemu izdvajamo američke računovodstvene standarde *SFAS 116 Računovodstveno obuhvatanje primljenih i datih priloga* i *SFAS 117 Finansijsko izveštavanje NPO*. Za organizacije koje primaju federalne dotacije propisan je dodatni set finansijsko računovodstvenih pravila, od strane Kancelarije za upravljanje i budžet (Office of Management and Budget OMB).

Osnovna tela koja izdaju standarde finansijskog računovodstva za NPO su Odbor za standarde finansijskog izveštavanja (FASB), Američki institut ovlašćenih javnih računovođa (AICPA) i Savezna kancelarije za upravljanje i budžet (OMB).

8.2. Obveznici

NPO u SAD čine raznovrsne organizacije koje ne pripadaju državnom sektoru, a koje mogu biti užajamno korisne (radnički sindikati, poslovni savezi, društveni klubovi, političke partije itd), nezavisne (građanska liga, društvene organizacije, lokalna radnička asocijacija), dobrotvorne, religiozne, obrazovne, itd.

8.3. Finansijsko izveštavanje

Računovodstvenim standardom *SFAS 117 Finansijsko izveštavanje NPO* utvrđuju se standardi za finansijske izveštaje NPO za opšte namene. Njihov cilj je da se obezbedi značaj, razumljivost i uporedivost finansijskih izveštaja NPO. Standardom se zahteva da NPO sastavlja izveštaj o finansijskom položaju (bilans stanja), izveštaj o aktivnostima (bilans uspeha) i izveštaj o tokovima gotovine.

Ovaj standard takođe zahteva klasifikaciju neto imovine i prihoda, rashoda, dobitaka i gubitaka zasnovanih na postojanju ili odsustvu ograničenja nametnutih od strane donatora. Taj zahtev se odnosi na svaku od tri klase neto imovine (trajno ograničena, privremeno ograničena i neograničena) i njihovo prikazivanje u bilansu stanja. Promena svake od navedenih klasa u neto imovini treba da bude prikazana i u bilansu uspeha.

Kao što smo već naveli, smernice Poreske uprave, kao i standardi i smernice drugih organizacija zahtevaju da se prihodi podele na nekoliko kategorija. Najvažniji od njih su prihod od podrške javnosti i prihodi od osnovne delatnosti. Ove dve kategorije prihoda su od naročite važnosti za većinu NPO, jer IRS koristi ove informacije kao osnovno sredstvo za utvrđivanje kvalifikacija za status poreskog oslobođenja. Najdetaljnije i najznačajnije uputstvo za podelu prihoda i rashoda na različite kategorije dato je u obrascu IRS Form 990/990EZ.

Saveznim zakonom definiše se nekoliko vrsta NPO koje ispunjavaju uslove za priznavanje statusa organizacije koja je oslobođena od poreza, a ključni kriterijum koji deo prihoda dolazi iz javne podrške. Podrška javnosti obično se javlja u tri oblika. Prvi oblik je direktna podrška javnosti (donacije pojedinaca, privatne fondacije i preduzeća). Javna podrška podrazumeva da je pruža veliki broj pojedinaca čiji su doprinosi relativno mali u odnosu na ukupne prihode, čime se sprečavaju interesne grupe da koriste NPO kao poreski zaklon (tax-shelter). Druga dva oblika javne podrške su indirektni: državna podrška (razne vrste dodeljivanja od strane države) i podrška agencija kao što su donatorske agencije, fondacije, dobrotvorne ustanove.

Prihodi od osnovne delatnosti su oni koji su povezani sa misijom organizacije. Ova misija mora biti navedena i opisana u zahtevu NPO za oslobođenje od poreza koji se podnosi poreskoj upravi (IRS).

Postoje mnogi drugi potencijalni izvori prihoda za NPO, pored podrške javnosti i prihoda od osnovne

delatnosti, kao što su posebni događaji za prikupljanje priloga (dobrotvorni balovi), članarine, kamate i prihod od kapitala, i druge nepovezane poslovne prihode (unrelated business income UBIT). «Nepovezano» u ovom smislu odnosi se na prihode koji se ne uklapaju u bilo koju navedenih kategorija, a koji potiču od aktivnosti koje nisu u vezi sa osnovnom delatnošću NPO. Nepovezani poslovni prihod se oporezuje na isti način kao i prihodi privrednih društava (korporacija).

Rashodi se moraju propisno razvrstati na isti način kao i prihodi. Rashodi se dele na rashode u vezi sa programskim zadacima, prikupljanjem sredstava, operativne rashode, zajedničke troškove za raspodelu i transakcije koje prevazilaze ekonomsku vrednost (*Excess benefits transactions*). Pored već pomenutog obrasca IRS Form 990/990EZ, posebno je značajan računovodstveni standard *SOP 98-2* (Standard of Position) za klasifikovanje takozvanih “zajedničkih troškova”.

Za razliku od privrednih društava, rashodi NPO se razvrstavaju na osnovu dva ili tri obeležja. Tako se, na primer, štamparski troškovi mogu povezati sa prikupljanjem sredstava (pozivnice) ili sa operativnim rashodima. Pored toga, oni se mogu vezati za projekat obrazovnog programa za borbu protiv raka.

8.4. Procenjivanje pojedinih pozicija

Računovodstveno evidentiranje poslovnih promena zasnovano je na velikom broju uputstava, standarda i procedura. Jedan od najznačajnijih je računovodstveni standard *SFAS 116 Računovodstveno obuhvatanje primljenih i datih priloga* (Accounting form Contributions received and Contributions Made) koji obuhvata računovodstvene standarde za primljene i date priloge (donacije) NPO.

Prilozi su definisani kao bezuslovan neregiprocni prenos sredstava. To znači da se prilozi koji su uslovljeni od strane donatora priznaju onda kada se ti uslovi ispune, a donator ne zahteva za sebe nikakvu kontra uslugu.

Prihodi od priloga priznaju se upravo kada je gotovina primljena, ali i kada je primljeno obećanje (dosledno pismeno). Kada je standard počeo da se primenjuje u 1995. godini, priznavanje prihoda na osnovu obećanja je bila velika promena u praksi za mnoge neprofitne organizacije.

Prilozi mogu biti odmah priznati kao prihod, kada ograničenja koja je postavio donator nisu ispunjena. Ovaj zahtev iz SFAS 116 je uneo dosta sporova, u slučajevima kada su zahtevi donatora ograničeni za određene operativne svrhe ili naredni period, pa se postavlja pitanje da li ih treba iskazati kao odloženi prihod u bilansu stanja do ispunjenja uslova. FASB je, međutim, zaključio da se uslovi ograničenja odnose na upotrebu sredstava, ali ne utiču na obaveze. Dakle, iznosi treba da budu priznati kao prihod, iako trenutno odgovarajući izdaci (rashodi) se odnose na uslove koji tek treba da budu ispunjeni.

Negotovinski prilozi, kao što su zgrade i oprema, i usluge (npr. volonterske), treba da budu priznati, ali kriterijumi za priznanje, posebno za usluge, su veoma restriktivni. U suštini, volonterski rad može biti evidentiran ukoliko je volonter vreme proveo u stvaranju sredstva (imovine) za NPO ili volonter ima profesionalnu veštinu, kao što advokat ili računovođa, a NPO bi mu platila za tu uslugu da joj ona nije poklonjena.

9. Makedonija

9.1. Zakonski okvir

Računovodstvo neprofitnih organizacija u Makedoniji uređeno je posebnim zakonom, odnosno Zakonom o računovodstvu neprofitnih organizacija (Zakonot za smetkovodstvo za neprofitnite organizacii, „Služben vesnik na Republika Makedonija“, br. 24/03).

Ovim zakonom uređeno je vođenje računovodstva, poslovnih knjiga, računovodstveni dokumenti i obrada podataka, priznavanje prihoda i rashoda, procenjivanje bilansnih pozicija, revalorizacija, finansijski izveštaji, dostavljanje finansijskih izveštaja i druga pitanja u vezi sa računovodstvom NPO.

Kontni plan i obrasci za sastavljanje finansijskih izveštaja propisani su Pravilnikom za kontni plan i bilanse neprofitnih organizacija („Služben vesnik na Republika Makedonija“, br. 117/05 i 11/06).

Računovodstvo se vodi u skladu sa Pravilnikom o računovodstvu neprofitnih organizacija („Služben vesnik na Republika Makedonija“, br. 42/03 i 08/09).

9.2. Obveznici

Ovim zakonom uređeno je vođenje knjiga sledećih oblika organizovanja: privredne komore, udruženja građana i fondacije, drugi oblici udruživanja, političke partije, verske zajednice, religiozne grupe i drugi, Crveni krst Republike Makedonije, udruženja stranaca, inostrane i međunarodne nevladine organizacije, humanitarne organizacije i udruženja, sindikati, druga pravna lica osnovana po posebnim propisima iz kojih proističe da su neprofitne organizacije.

9.3. Finansijski izveštaji

NPO u Makedoniji vode knjige po posebnom kontnom planu, a finansijske izveštaje sastavljaju na obrascima: bilans stanja, bilans prihoda i rashoda (bilans uspeha) i napomene uz finansijske izveštaje. Kontni plan, kao i oblik i sadržinu finansijskih izveštaja propisuje ministar finansija.

Finansijski izveštaji se dostavljaju Upravi javnih prihoda (Poreskoj upravi) i Registru godišnjih finansijskih izveštaja pri Centralnom registru.

9.4. Izuzeće od sastavljanja i predaje finansijskih izveštaja

NPO čija je ukupna vrednost imovine ili godišnji prihod manji od 2.500 evra u denarskoj protivvrednosti nisu dužni da sastavljaju finansijske izveštaje i da ih dostavljaju u skladu sa odredbama zakona. Ove NPO su dužne da vode najmanje dnevnik blagajne i knjigu prihoda i rashoda.

9.5. Procenjivanje pojedinih pozicija

Priznavanje prihoda i rashoda NPO se sprovodi po računovodstvenom načelu modifikovanog nastanka poslovnih promena, odnosno transakcija.

Računovodstveno načelo modifikovanog nastanka poslovnih promena, odnosno transakcija znači da se prihodi priznaju u obračunskom periodu u kojem su nastali prema kriterijumu merljivosti i raspoloživosti. Prihodi su merljivi onda kada se mogu vrednosno iskazati. Prihodi su raspoloživi ako su ostvareni (naplaćeni) u obračunskom periodu ili u roku od 30 dana od isteka obračunskog perioda i služe za pokriće obaveza za taj obračunski period.

Računovodstveno načelo modifikovanog nastanka poslovnih promena, odnosno transakcija znači da se rashodi priznaju u obračunskom periodu u kojem su nastali ili u roku od 30 dana po isteku obračunskog perioda, pod uslovom da je obaveza za plaćanje nastala u tom obračunskom periodu.

Primena navedenog kriterijuma merljivosti i raspoloživosti ne dozvoljava iskazivanje prihoda i rashoda na obračunskoj osnovi. Na primer, obračun amortizacije dugoročnih sredstava (materijalnih i nematerijalnih) ne knjiži se na teret rashoda, već kao smanjenje izvora sredstava. Pored toga viškovi i manjkovi utvrđeni popisom, odnosno svodenjem knjigovodstvenog na stvarno stanje ne predstavljaju prihode i rashode zato što s njima u vezi nema priliva i odliva novčanih sredstava.

Stope za amortizaciju propisane su Pravilnikom o računovodstvu neprofitnih organizacija.

Prihodi se klasifikuju na sledeće grupe računa:

- Prihodi od prodaje robe i pružanja usluga
- Prihodi od kamata i pozitivne kursne razlike
- Prihodi od članarina, darova, donacija i drugih izvora
- Prihodi od nefinansijske imovine (kirije i zakupi)
- Sopstveni prihodi
- Drugi prihodi

Rashodi se klasifikuju na sledeće račune:

- Materijalni rashodi, usluge i amortizacija
- Drugi rashodi
- Sredstva za posebne namene
- Preneta sredstva
- Kapitalna i druga sredstva
- Pomoć, donacije i druga davanja
- Plate i porezi i doprinosi na plate
- Porezi i doprinosi koji ne zavise od rezultata
- Vanredni rashodi

10. Hrvatska

10.1. Zakonski okvir

Računovodstvo neprofitnih organizacija u Hrvatskoj uređeno je Uredbom o računovodstvu neprofitnih organizacija („Narodne novine“, br. 10/08 i 7/09, u daljem tekstu: Uredba o računovodstvu). Uredbom o računovodstvu definišu se knjigovodstvene isprave, poslovne knjige, organizacija knjigovodstva, obavljanje popisa imovine i obaveza, načela iskazivanja imovine, obaveza, sopstvenih izvora, prihoda i rashoda, sadržaj i primena kontnog plana, finansijsko izveštavanje i druga područja koja se odnose na računovodstvo NPO.

10.2. Obveznici

Uredba o računovodstvu se primenjuje na udruženja i njihove saveze, strana udruženja, zadužbine, fondacije, ustanove, političke stranke, komore, sindikate, verske i druge zajednice i sva druga pravna lica čiji cilj osnivanja i delovanja nije sticanje dobitka/profita, a za koje iz posebnih propisa proizlazi da su neprofitne organizacije i koje su upisane u Registru neprofitnih organizacija koji se vodi pri Ministarstvu finansija.

Među obveznike se ubrajaju i: Hrvatska turistička zajednica i turističke zajednice, autoklubovi, studentski centri, lučke uprave, sportske organizacije, lovački savezi, udruženja Crvenog krsta, privredne komore, dobrovoljna vatrogasna društva itd.

10.3. Finansijski izveštaji

Finansijski izveštaji su bilans (bilans stanja), račun prihoda i rashoda (bilans uspeha), beleške (napomene) uz finansijske izveštaje i skraćeni račun prihoda i rashoda (skraćeni bilans uspeha).

Finansijske izveštaje predaju samo NPO koje su upisane u Registar NPO.

Finansijski izveštaji se dostavljaju Državnom uredu za reviziju i FINA-i, instituciji ovlašćenoj za obradu podataka za Ministarstvo finansija i Državnog zavoda za statistiku.

10.4. Izuzeće od sastavljanja i predaje finansijskih izveštaja

NPO čija je vrednost uzastopno u prethodne tri godine manja od 100.000 kuna (oko 15.000 evra) na nivou godine i godišnji prihod uzastopno manji od 100.000 kuna, nije obavezna da sastavlja i predaje finansijske izveštaje. Kada NPO utvrdi da zadovoljava te uslove, odluku da li će predavati finansijske izveštaje donosi osnivač. Odluka se donosi za tekuću poslovnu godinu, najkasnije do roka predviđenog za podnošenje finansijskih izveštaja za prethodnu godinu. O zadovoljavanju uslova iz člana 71. Uredbe, NPO izveštava Ministarstvo finansija na obrascima RNO i RNO-P.

Ove NPO vode jednostavno (prosto) računovodstvo. One vode dve vrste poslovnih knjiga: Knjigu prihoda i rashoda i Knjigu blagajne. Oblik obe knjige nije propisan, već samo sadržaj.

Osnivač može doneti odluku da vodi dvojno knjigovodstvo, ali i dalje ne postoji obaveza dostavljanja izveštaja.

10.5. Procenjivanje pojedinih pozicija

Od početka 2009. godine donacije povezane sa nefinansijskom imovinom koja se amortizuje priznaju se u bilansu kao odgođeni prihod (u Srbiji se ovo pravilo odnosi samo na državna dodeljivanja). Odgođeni prihod se uključuje u prihode perioda u visini iskazanog rashoda amortizacije.

Prihodi i rashodi se priznaju uz primenu računovodstvenog načela nastanka poslovnog događaja, po kojem:

- Recipročni prihodi (prihodi na osnovu isporučenih dobara i pruženih usluga) priznaju se u obračunskom periodu na koje se odnose pod uslovom da se mogu izmeriti nezavisno od naplate;
- Nerecipročni prihodi (donacije, članarine, pomoći, doprinosi i ostali slični prihodi) priznaju se u izveštajnom periodu na koje se odnose pod uslovom da su raspoloživi (naplaćeni) najkasnije do trenutka podnošenja finansijskih izveštaja za isti period.
- Rashodi se priznaju u obračunskom periodu na koji se odnose nezavisno od plaćanja;
- Rashodi za utrošak kratkotrajne nefinansijske imovine priznaju se u trenutku stvarnog utroška, odnosno prodaje;
- Troškovi nabavke dugotrajne imovine kapitalizuju se (odgođeni prihod, PVR), a u rashode se priznaju tokom korisnog veka upotrebe.

Prihodi se klasifikuju na sledeće grupe računa:

- Prihodi od prodaje robe i pružanja usluga;
- Prihodi od članarina i članskih doprinosa;
- Prihodi po posebnim propisima (iz budžeta i ostalih izvora – od pravnih i fizičkih lica);
- Prihodi od imovine (finansijske i nefinansijske);
- Prihodi od donacija (razvrstano po vrstama donatora);
- Ostali prihodi.

Rashodi se klasifikuju na sledeće račune:

- Rashodi za zaposlene;
- Materijalni rashodi;
- Rashodi amortizacije (NPO mogu u trenutku nabavke iskazati rashode za nabavku nefinansijske imovine u visini ukupnog troška nabavke);
- Finansijski rashodi;
- Donacije (tekuće i kapitalne donacije razvrstavaju se prema primaocima);
- Ostali rashodi.

11. Bugarska

11.1. Zakonski okvir

Računovodstvo neprofitnih organizacija u Bugarskoj uređeno je Zakonom o računovodstvu (jedin-
stveno sa ostalim pravnim licima), Nacionalnim kontnim planom i Nacionalnim računovodstvenim stan-
dardima, a u primeni su i međunarodni računovodstveni standardi. Način procenjivanja prihoda i rashoda
u finansijskim izveštajima propisan je Nacionalnim standardom br. 9 – Prikazivanje finansijskih izveštaja
u neprofitnoj delatnosti.

Pod neprofitnim organizacijama podrazumevaju se udruženja i fondacije, kao i političke partije i dru-
ge organizacije.

11.2. Finansijski izveštaji

Finansijski izveštaji sastavljaju se u skladu MRS 1 – Prikazivanje finansijskih izveštaja u vidu Bilansa
stanja, Bilansa uspeha, Izveštaja o sopstvenom kapitalu i Bilansa tokova gotovine.

Finansijski izveštaji se dostavljaju Centralnom registru Ministarstva pravde.

NPO podležu reviziji ako je ispunjen jedan od uslova:

- ukupna sredstva na godišnjem nivou su veća od 500.000 leva (oko 250.000 evra)
- iznos operativnog prihoda, prihoda od prodaje i finansijskog prihoda u prethodnoj godini je 1.000.000 bugarskih leva (oko 500.000 evra).

11.3. Priznavanje prihoda i rashoda

NPO sastavljaju pojedinačni kontni plan u kojem predviđaju račune za odvojeno prikazivanje pri-
vredne od neprivredne delatnosti, kao i odvojeno utvrđivanje prihoda i rashoda u vezi sa tim delatnostima.

U kontnom planu propisana je posebna grupa računa za NPO koja sadrži: prihode od osnovne delat-
nosti, prihode od članarine, prihode od poklona, prihode od novčane pomoći i druge prihode.

Rashodi se u skladu sa Nacionalnim standardima razvrstavaju na: rashode za osnovnu delatnost (ovi
rashodi se raščlanjavaju po strukturi koja je propisana za prihode) i administrativne rashode.

Zbog budžetskog načina finansiranja NPO u kontnom planu nije predviđen račun za rashode amor-
tizacije.

Ako se NPO bavi privrednom delatnošću, koriste se svi računi koji su propisani kontnim planom i
sastavljaju se finansijski izveštaji kao i za privredna društva i utvrđuje se posebno rezultat od te delatnosti.

Pokloni koji nisu uslovljeni i članarine priznaju se kao prihodi perioda kada su ostvareni.

Pokloni koji u povezani sa određenim uslovima priznaju se u skladu sa MRS 20 Računovodstvo držav-
nih davanja i dodeljivanja državne pomoći

12. Velika Britanija

12.1. Zakonski okvir

Računovodstvo i izveštavanje u Velikoj Britaniji uređeno je Propisom o računovodstvu i izveštavanju NPO [The Charities (Accounts and Reports) Regulations 2008]. Ovim propisom uređeni su: forma i sadržaj finansijskih izveštaja, forma i sadržina računa, pregledanje izveštaja (revizija, nezavisno ispitivanje).

Pored toga, Odbor za računovodstvene standarde Instituta ovlašćenih računovođa Engleske i Velsa doneo je standard kojim se preporučuje računovodstvena praksa NPO (Accounting and Reporting by Charities: Statement of Recommended Practice (SORP)).

12.2. Finansijsko izveštavanje

NPO u Velikoj Britaniji su dužne da sastave Izveštaj o finansijskim aktivnostima (bilans uspeha) i Bilans stanja. Investicioni fondovi, i specijalne dobrotvorne organizacije moraju ispuniti dodatne zahteve u pogledu finansijskog izveštavanja.

Okvir za računovodstvo i izveštavanje NPO preporučen je od strane Instituta ovlašćenih računovođa Engleske i Velsa. NPO koje imaju ukupan prihod manji od 10.000 funti sastavljaju pojednostavljene finansijske izveštaje i njihovi izveštaji ne moraju biti pregledani od strane revizora ili nezavisnog pregledača.

12.3. Procenjivanje prihoda i rashoda

NPO koje imaju ukupan prihod (ili ukupne rashode) manje od 100.000 funti mogu da biraju da li će ih knjižiti na gotovinskoj ili obračunskoj osnovi. Ako je ukupan prihod (ili rashodi) veći od 100.000 funti, onda se koristi obračunski princip zasnovan na SORP i Propisu 2008.

13. Italija

Vođenje računovodstva i finansijsko izveštavanje NPO u Italiji nije posebno uređeno, već se zasniva na računovodstvenim principima propisanim za privredna društva. Italijanska Agencija za neprofitne organizacije (Agenzia per le ONUS) izdala je neobavezujući dokument: Uputstva i sheme za pripremu finansijskih izveštaja NPO.

U Italiji se, kao i u mnogim drugim pomenutim državama, za male NPO zahteva skraćeni set izveštaja. Velike NPO su dužne da sastave bilans stanja, bilans tokova gotovine, napomene i izveštaj o ciljevima (misiji).

III SISTEM RAČUNOVODSTVA I FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA NEPROFITNIH ORGANIZACIJA U SRBIJI – POSTOJEĆA REŠENJA

Normativna uređenost sistema računovodstva i finansijskog izveštavanja neprofitnih organizacija u Srbiji se može analizirati i posmatrati na dva načina: **formalno i suštinsko**. **Formalno**, Zakon o računovodstvu i reviziji u poslednje dve decenije je nekoliko puta menjan, ali je **suštinski** računovodstvo neprofitnih organizacija pretrpelo veliku promenu od 2004. godine.

Dva odvojena zakona, Zakon o računovodstvu („Službeni list SRJ“ br. 46/96, 74/99, 22/2001 i 77/2001) i Zakon o reviziji računovodstvenih izveštaja („Službeni list SRJ“ br. 30/96, 74/99, 1/2000 i 71/2001), koji su zajedno imali 137 članova, a primenjivali se zaključno sa 31.12.2003. godine (po čijim odredbama je sastavljen godišnji račun za 2003. godinu) zamenjeni su novim Zakonom o računovodstvu i reviziji („Službeni list SRJ“ br. 71/2002) koji je stupio na snagu 01. januara 2003. godine, a nakon toga sada važećim Zakonom o računovodstvu i reviziji („Službeni glasnik RS“, br. 46/2006 i 111/2009).

14. Sadržina izmena računovodstva i finansijskog izveštavanja u periodu 2003. do 2004. godine

Prethodni Zakon o računovodstvu i reviziji je imao 44 člana kojima su propisani osnovni instituti vođenja poslovnih knjiga – knjigovodstvo, sastavljanje računovodstvenih izveštaja, prezentacija, usvajanje i obelodanjivanje računovodstvenih izveštaja i celovito se primenjivao od 01.01.2004.godine.

Ovim Zakonom je propisana po prvi put primena Međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS) i Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja (MSFI) po kojima se sastavljalo početno stanje za 2004. godinu. **Primena MRS obavezna je od 2004. godine za sve organizacije koje imaju status pravnog lica, pa prema tome i za nevladine organizacije.**

Propisivanje obaveze poštovanja MRS/MSFI za sve nedobitne organizacije samo po sebi nije dobro rešenje jer su ovi standardi prevashodno orijentisani ka globalnim korporacijama i multinacionalnim kompanijama koje kapital pribavljaju emisijom i prodajom hartija od vrednosti na berzanskom tržištu. Takvi standardi predstavljaju **veliki transakcioni trošak za NPO** i druga mala pravna lica.

Na osnovu odredbi člana 6. stav 2. tačka 1) Zakona o računovodstvu i reviziji propisan je **Pravilnik o kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za preduzeća, zadruge i preduzetnike** („Službeni glasnik RS“ br 53/2004) i time su se stekli uslovi za vođenje poslovnih knjiga, sastavljanje i prezentiranje finansijskih izveštaja.

Ovim Pravilnikom je definisana velika promena u evidentiranju poslovnih promena kod neprofitnih organizacija, u odnosu na period pre toga, koja je imala za posledicu izjednačavanje organizacija

civilnog društva sa privrednim organizacijama u knjigovodstvenom smislu i po pitanju prezentacije finansijskih izveštaja.

Pravilnikom o kontnom okviru za druga pravna lica, koji je bio na snazi zaključno sa 31.12.2003. godine, druga pravna lica bila su svrstana u tri grupe. Donošenjem Zakona o budžetskom sistemu veliki broj pravnih lica koji se finansira iz javnih prihoda napustio je primenu Pravilnika za druga pravna lica i poslove vođenja knjiga obavlja po sistemu budžetskog računovodstva. U Službenom glasniku RS br. 123/2003 objavljen je spisak direktnih i indirektnih korisnika budžetskih sredstava. Drugim pravnim licima koja su obavezna da primenjuju novi Zakon i novi Pravilnik o kontnom okviru smatraju se sva pravna lica, odnosno organizacije koje nisu organizovane kao privredna društva, kao i korisnici budžetskih sredstava, odnosno javnih prihoda koji nisu obuhvaćeni u navedenom spisku, što znači da se novi propisi u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji i Pravilnikom odnose i na neprofitne organizacije.

Na osnovu Zakona o računovodstvu i reviziji donet je zajednički kontni okvir za preduzeća, zadruge, preduzetnike i druga pravna lica, odnosno napušten je koncept dualnog uređivanja vođenja poslovnih knjiga.

Pravilnikom o Kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za preduzeća, zadruge i preduzetnike, Kontni okvir za preduzeća i zadruge i Kontni okvir za druga pravna lica su objedinjeni, a njegova primena se proširuje i na preduzetnike.

Stari kontni okvir za druga pravna lica imao je 208 osnovnih računa, a kontni okvir za preduzeća 262 osnovna računa, ukupno 470. Novi objedinjeni kontni okvir iz 2004. godine imao je ukupno 332 osnovna računa, pa su zagovornici ovih promena tvrdili da se ovim postiže racionalizacija, kontrola i jednoobraznost računovodstvenih evidencija i podataka, kao i pojednostavljeno računovodstvo.

Ova promena osnovnih računa (trocifren prema MRS) i analitičkih računa (četvorocifreni i petocifreni) nije bila tako jednostavna jer je morala da se izvrši reklasifikacija i usklađivanje starih i novih računa. Trebalo je dati uporedni pregled starih i novih računa, pa se dešavalo da se stari račun deli na dva ili više novih računa, ili kada se stari računi spajaju u jedan sadržaj novog računa.

Tada je tranzicija u primeni novog Zakona o računovodstvu i reviziji izgledala ovako:

Organizacija, na osnovu čl.4 Zakona o računovodstvu i reviziji („Sl. List RS“ br. 71/2002) donosi **odluku** o razvrstavanju pravnog lica (malo, srednje, veliko) na osnovu podataka iz finansijskog izveštaja za 2003.godinu.

- U svom **normativnom aktu** mora naznačiti:
 - ko je odgovoran za vođenje i sastavljanje finansijskih izveštaja
 - ko je odgovoran za zakonitost poslovanja
- Donosi **odluku** o datumu preknjižavanja sa starog na novi kontni okvir

-
- Donosi **Pravilnik** o računovodstvenoj politici i računovodstvu
 - Sastavlja **uporedni pregled** za preknjižavanje
 - Sastavlja **početno stanje** sa 01.01.2004. godine
 - Knjiži **promene** od 01.01.2004.godine pa nadalje po međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS).

U okviru bitnih promena koje su izvršene 2004. godine su i izmene podzakonskih propisa o izgledu obrazaca za finansijsko izveštavanje, pa je tako donet Pravilnik o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za preduzeća, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike („Službeni glasnik RS“ br. 75/04), a kasnije i izmenama i dopunama objavljenim u „Službenom glasniku RS“ br. 11/05 i 14/05 čime je potpuno ukinuta specifičnost neprofitnih organizacija i oni su izjednačeni sa komercijalnim pravnim licima.

15. Računovodstvo i finansijsko izveštavanje od 2004. godine i danas

Sve izmene zakona i podzakonskih propisa od 2004. godine do danas su bile kozmetičke i na tragu onih radikalnih iz 2003. godine i nisu uvažavale specifičnost neprofitnih organizacija.

U ovom trenutku na snazi su i primenjuju se:

- Zakon o računovodstvu i reviziji („Službeni glasnik RS“ br. 46/2006 i 111/2009);
- Pravilnik o kontnom okviru za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike („Službeni glasnik RS“ br 114/2006, 119/2008, 9/2009 i 4/2010)
- Pravilnik o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike („Službeni glasnik RS“ br 114/2006, 5/2007, 119/2008 i 2/2010) i drugi podzakonski propisi.

U smislu vođenja poslovnih knjiga i finansijskog izveštavanja, druga pravna lica, odnosno NPO u potpunosti su izjednačene sa komercijalnim pravnim licima.

Treba naglasiti i još nešto: s obzirom da **neprofitne organizacije imaju status pravnog lica**, u prijeni drugih zakonskih propisa poistovećuju se sa ostalim pravnim licima i imaju **obavezu** da primenjuju:

- Zakon o radu
- Zakon o platnom prometu
- Zakon o bankama i drugim finansijskim organizacijama
- Zakon o obligacionim odnosima
- Zakon o deviznom poslovanju
- Poreske zakone o:
 - porezu na dodatu vrednost;

-
- porezu na imovinu;
 - porezu na dohodak građana;
 - porezu na dobit itd.
 - Druge posebne zakonske propise (npr: propisi o sportu, Crvenom krstu, osiguranju imovine itd.)

Sastavni deo računovodstvene regulative čini i **interna regulativa**, odnosno opšta akta svake nevladine organizacije. U ova interna akta o računovodstvu načelno ulaze:

- akt o osnivanju;
- statut;
- pravilnik o radu;
- opšti akt o unutrašnjoj organizaciji;
- opšti akt o računovodstvenoj politici itd.

U svakom od ovih internih akata, odnosno internoj regulativi uređuju se smernice, načela i operativna rešenja za vođenje poslovnih knjiga, knjigovodstva, sastavljanje, prezentacija, usvajanje, dostavljanje i obelodanjivanje finansijskih izveštaja.

Izvesna relaksacija koja je omogućena sadašnjim Zakonom o računovodstvu i reviziji je mogućnost da mala pravna lica (u koja većinom spadaju i organizacije civilnog društva) odluče da računovodstvo ne vode u skladu sa MRS/MSFI već prema jednostavnijem nacionalnom Pravilniku o priznavanju i procenjivanju imovine, obaveza, prihoda i rashoda malih pravnih lica i preduzetnika („Službeni glasnik RS“ br. 106/2006 i 111/2006 – ispravka).

Donošenjem Zakona o udruženjima („Sl. Glasnik RS“ br 51/2009) postavljen je temelj boljem normativnom uređenju te oblasti. U Centralnom registru udruženja, pri Agenciji za privredne registre, objedinjena su sva udruženja osnovana na bazi učlanjenja (šifre 911, 912, 913, 921, 922, 923, 924, 926, 927, 930). Do donošenja ovog zakona registar udruženja vodio se na više mesta, a takođe su se finansijski izveštaji ostavljali na više mesta. Počev od februara 2010. godine, udruženja podnose svoje finansijske izveštaje isključivo u APRu.

IV PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE RAČUNOVODSTVA I FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA U REPUBLICI SRBIJI

Raznovrsnost delatnosti NPO, a posebno specifičnosti i razlike u odnosu na komercijalna pravna lica, ne samo da opravdavaju, već kao nužnost nameću potrebu drugačijeg računovodstvenog obuhvatanja i sistema finansijskog izveštavanja kako bi se sve te posebnosti izrazile u drugačijem kontnom okviru i formatima finansijskih izveštaja koji su različiti od plana računa koji važi za privredna društva, zadruge, preduzetnike i druge ka profitu orijentisane subjekte.

Sama reforma ne zahteva radikalne izmene Zakona o računovodstvu i reviziji. Potrebno je izmenama i dopunama Zakona o računovodstvu i reviziji, u sklopu reforme sistema finansijskog izveštavanja, **u članu 15. predvideti poseban kontni okvir za druga pravna lica iz nevladinog i neprofitnog sektora**, kao što je učinjeno za banke i druge finansijske organizacije, društva za osiguranje, davaoce finansijskog lizinga, dobrovoljne penzijske fondove, društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima, berze i brokersko-dilerska društva, investicione fondove i društva za upravljanje investicionim fondovima.

Na osnovu izmene člana 15. kojom će se predvideti drugačiji kontni okvir, za čije propisivanje je nadležan Ministar finansija, **dalje je potrebno izmeniti i član 26. u pravcu drugačijeg koncipiranja sadržaja i forme obrazaca finansijskih izveštaja za druga pravna lica – nedobitne organizacije.**

Prilikom definisanja NPO koje vode knjige po posebnim propisima, smatramo da treba posebno naglasiti njihovu nelukrativnu posebnost. Među NPO ne bi trebalo da se nađu oni oblici organizovanja koji nisu privredna društva, ali im je osnovni cilj ostvarivanje profita, kao što su, na primer, nedržavne ustanove iz oblasti zdravstva i obrazovanja.

Izmenama računovodstvenih propisa, kontnog okvira i obrazaca finansijskih izveštaja na prvom mestu, **pored razdvajanja i propisivanja posebnih računa za prihode od donacija i prihode od dotacija, potrebno bi bilo propisati posebne račune za donacije od stranih organizacija, fondova, pravnih i fizičkih lica**, imajući u vidu da je najveće učešće međunarodnih donatorskih organizacija u prihodima od donacija (u proseku oko 50%). Postoji osnovana sumnja da iznos primljenih donacija iz inostranstva, koji za kalendarsku 2008. godinu u Srbiji iznosi 1,3 mlrd. dinara, nije realno iskazan tj. da je potcenjen kao posledica nepravilnosti u primeni knjigovodstvenih propisa.

Doduše, u Statističkom aneksu (dopunskom finansijskom izveštaju), u polju za AOP 686, iskazuju se primljene donacije iz inostranstva i druga bespovratna sredstva u novcu ili naturi od inostranih pravnih i fizičkih lica. Međutim, Statistički aneks nije predmet revizije, niti poreske kontrole i ne publikuje se javno. Da li će se na AOP 686 iskazati tačan iznos primljenih donacija iz inostranstva ostavljeno je izboru i moralnoj odluci svakog računovođe. Otklanjanje ovog nedostatka u finansijskom izveštavanju NPO podrazumevalo bi izmenu kontnog okvira i otvaranje posebnog trocifrenog računa za primljene donacije iz inostranstva.

Pored toga, **kompozicija propisanih trocifrenih računa u kontnom okviru treba da korespondira strukturi pojedinih vrsta prihoda i rashoda koji se pojavljuju kod NPO**. Sadašnja koncepcija kontnog okvira, posebno u delu koji se odnosi na prihode, napravljena je polazeći od strukture finansijskih kategorija kod komercijalnih pravnih lica koja se znatno razlikuje od strukture prihoda i rashoda NVO.

Za NPO prihodi od komercijalne delatnosti nisu značajni kao što su za privredna društva, tako da se u tom delu može postići racionalizacija broja računa. Na ovim računima bi se knjižili prihodi od obavljanja komercijalne delatnosti, uključujući i prihode od sponzorstva.

S druge strane prihode iz grupe 65 (ostali poslovni prihodi) treba prilagoditi potrebama neprofitnih organizacija, pa recimo raščlaniti na:

- prihod od članarina
- prihod od donacija iz zemlje
- prihod od donacija iz inostranstva
- prihod od dotacija
- prihod od subvencija
- prihod od građanstva itd

Kod rashoda je slična situacija. Od troškova zarada, naknada zarada i ostalih ličnih rashoda, kao i rashoda u vezi sa operativnim troškovima, treba odvojiti rashode koji se odnose na obavljanje misije NPO, odnosno donacije koje se daju fizičkim licima u novčanom i nenovčanom obliku.

Postojeći sistem računovodstvenog izveštavanja NVO ne zadovoljava interese svih stakeholdera. Posebno ne zadovoljava informacione potrebe donatora i finansijera koji, kao što je ranije rečeno, predstavlja prvi sloj odgovornosti pred kojim se polažu računi o radu i namenskom trošenju sredstava.

Prilikom koncipiranja i normiranja računovodstva i finansijskog izveštavanja NPO od strane regulatornih organa posebna pažnja se mora posvetiti glavnim internim korisnicima finansijskih informacija čije potrebe nisu na pravi način zadovoljene sadašnjim sistemom evidentiranja i izveštavanja. To su donatori, finansijeri, članovi, sponzori i rukovodioci NPO.

Pravna i fizička lica koja obezbeđuju sredstva za obavljanje delatnosti NPO prevashodno interesuje kako su i na koji način sredstva upotrebljena za programske aktivnosti neprofitne organizacije u poređenju sa potrošnjom na opšte i administrativne namene. Takođe, finansijera će posebno interesovati da li je NPO finansijski stabilna i da li će i nakon posle završetka određenog programa biti u stanju da nastavi poslovanje. Finansijer koji je na bazi ugovora ili drugog dokumenta nametnuo određene restrikcije u vezi sa svrhom, namenom i vremenskim rasporedom trošenja sredstava će takođe biti zainteresovan da pribavi informacije da li su te restrikcije na odgovarajući način obelodanjene u finansijskim izveštajima.

U krugu internih korisnika nalaze se i članovi određene NPO/NVO kojima su korisne informacije kakvo je poslovanje organizacije da li je ono u skladu sa postavljenim programskim zahtevima i da li im koristi.

Na strani eksternih korisnika, pored države, ne treba zanemariti zahteve za informacijama koji dolaze od strane potrošača, korisnika dobara i usluga, kreditora i ostalih poverilaca. Dobavljače, banke i druge zajmodavce, kao i druge poverioce interesuje likvidnost i solventnost NPO, kao i finansijska stabilnost od koje zavisi mogućnost za uredno i blagovremeno vraćanje dugova za pripadajućim kamatama.

Stoga, reforma finansijskog izveštavanja mora ići u pravcu približavanja novog pristupa bilansiranju pozicija u okviru jedne organizacije. U okviru računovodstvenog sistema potrebno je omogućiti **projektno računovodstvo** koje odgovara zahtevima davaoca sredstava (donacije, dotacije, članarine i dr.) i koje akcenat stavlja na priliv i odliv sredstava u periodu trajanja projekta gde načelo nastanka događaja nije potpuno relevantno.

Sagledavanjem nacionalnih zakonodavstava drugih zemalja možemo uvideti da postoje posebni računovodstveni standardi i pravila koja se odnose na računovodstveno obuhvatanje primljenih sredstava u formi donacija, sponzorstava, priloga, članarina i sl. Tipičan primer je američki računovodstveni standard SFAS 116 – Accounting for Contributions Received and Contributions Made.

Dodatni argument za propisivanje drugačijeg kontnog okvira i obrazaca finansijskih izveštaja za NPO tj. uvažavanje njihovih specifičnosti u Zakonu o računovodstvu i reviziji je uvažavanje tih specifičnosti u poreskim propisima. Na prvom mestu tu mislimo na *Zakon o porezu na dobit pravnih lica koji u članu 44. predviđa poresko oslobođenje od poreza na dobit za nedobitnu organizaciju koja u godini za koju se oslobodjenje odobrava ostvari višak rashoda nad prihodima od komercijalne delatnosti do 400.000 din. uz dodatne propisane uslove i propisuje poseban obrazac poreskog bilansa (PBN 1) i način vođenja evidencije o prihodima i rashodima nedobitne organizacije. Pravilnikom o sadržaju poreskog bilansa za druga pravna lica (nedobitne organizacije) obveznika poreza na dobit preduzeća („Službeni glasnik RS“ br. 38/2001 i 19/2007) propisan je poseban Obrazac PBN 1 za druga pravna lica neprofitne organizacije koje nisu u sastavu budžetskog sistema. Na bazi posebnog obrasca poreskog bilansa, sastavlja se i nadležnom poreskom organu, podnosi poreski bilans na nedobitne organizacije takođe na posebno kreiranom obrascu PDN.*

Polazeći od principa merodavnosti i nadređenosti poreskih propisa nad računovodstvenim, zbog navedenog, potrebno je neprofitne organizacije drugačije tretirati i sa knjigovodstvene svrhe. To posebno iz razloga što se na osnovu poslovnih knjiga i finansijskih izveštaja sačinjava poreski bilans i podnosi poreska prijava za porez na dobit NPO.

NPO su dužne da u svom poreskom bilansu posebno evidentiraju prihode ostvarene na tržištu i sa njima povezane rashode, što postojeći kontni okvir ne omogućava.

U mnogim zemljama koje imaju razvijen neprofitni sektor, poreski propisi predviđaju značajne olakšice neprofitnim organizacijama i to ne samo onim koje se osnivaju radi javnog dobra („Public benefit organizations“) nego i onim koji se osnivaju radi ispunjenja određenih ciljeva svog članstva („Mutual benefit“ odnosno „Member benefit organizations“)

U domaćem pravnom sistemu, jedna od velikih olakšica u poslovanju neprofitnih organizacija uređena je Zakonom o porezu na dobit preduzeća.

Ovim Zakonom u članu 1 kao obveznici poreza na dobit pravnih lica predviđeni su samo subjekti koji ostvaruju prihode prodajom proizvoda na tržištu ili vršenjem usluga uz naknadu. Imajući u vidu da nevladine organizacije ne posluju tržišno i ne ostvaruju profit, one nisu obveznici plaćanja ove vrste korporativnog poreza.

Sve organizacije su dužne da u svom poreskom bilansu posebno vode prihode ostvarene na tržištu i sa njima povezane rashode. Kada je u pitanju obavljanje profitnih delatnosti, u većini zemalja, ove profitne delatnosti koje obavljaju organizacije civilnog društva podležu oporezivanju, ali im se dozvoljava da traže izuzeće iz opšteg pravnog režima koji važi za privredne subjekte.

U oporezivanju prihoda od privrednih delatnosti postoji nekoliko pristupa:

- Oporezuje se **sav prihod**;
- Test „**povezanosti**“ prema kome se oporezuje samo prihod od privredne delatnosti koja nije neposredno povezana sa statutarnim ciljevima organizacije od javnog interesa (prihodi od nesrodne privredne delatnosti) – ovaj test je karakterističan za Sjedinjene Američke Države;
- Test „**namene prihoda**“ prema kome su svi prihodi ostvareni obavljanjem privrednih delatnosti koji se koriste za ostvarivanje ciljeva od javnog interesa oslobođeni poreza – ovaj test se primenjuje u Nemačkoj
- „**Prag**“ ili „**mehanički test**“, prema kome svi prihodi od privredne delatnosti preko utvrđenog praga (iznosa) podležu oporezivanju;
- „**Kombinovani test**“, koji sadrži elemente prethodnih testova (Srbija, Hrvatska itd.)

Pored oblasti računovodstva i finansijskog izveštavanja, smatramo da je potrebno stvoriti osnove da se i u drugim oblastima (propisi o radnim odnosima, penzijskom i invalidskom osiguranju, carinskim propisima itd.) pronađu povoljniji uslovi za drugačiji tretman neprofitnog sektora u odnosu na komercijalna pravna lica čime se stvaraju uslovi za realizaciju ciljeva zbog kojih su i osnovani.

Ako su NPO u poreskom pravu, kao što smo videli drugačije tretirane, a u računovodstvenom pravu nisu, dolazimo do nekompatibilnog i međusobno neusaglašenog sistema koji ne funkcioniše kao skladna celina već kao skup disharmoničnih i atrofičnih delova.

Neprofitne organizacije su većinom mala pravna lica i nisu obveznici nezavisne eksterne revizije što su dodatni razlozi zašto ih i za svrhe finansijskog izveštavanja treba izdvojiti od privrednih društava i uvažavajući sve njihove posebnosti i specifične odlike, urediti na drugačiji način.

Smatramo da bi oslobađanje od obaveze vođenja poslovnih knjiga i podnošenja finansijskih izveštaja malih NPO koje ispunjavaju određene parametre u velikoj meri doprinelo optimizaciji i racionalizaciji svih zainteresovanih strana, naročito ako se ima u vidu da je za jedan oblik komercijalnog obavljanja delatnosti tako nešto već propisano (paušalno oporezovani preduzetnici). Štaviše, realno stanje i praksa da velika većina skupština stanara (kućnih saveta) i malih udruženja građana ne vodi poslovne knjige i ne sastavlja finansijske izveštaje, bilo bi i formalno potvrđeno. Naime, propisivanje obaveze vođenja knjiga, sastavljanja finansijskih izveštaja i podnošenja poreskih prijava, po uzoru na paušalno oporezovane preduzetnike značajno bi smanjilo rashode NPO, ali i državne administracije, a istovremeno bi im olakšalo obavljanje osnovne delatnosti. Prema tome, predlažemo da NPO koje imaju mali promet i malu imovinu propišu jednostavnije forme vođenja evidencije i finansijskog izveštavanja.

LITERATURA

„Analiza ekonomskih performansi neprofitnih institucija u Republici Srbiji, 2006-2008“

„*Critical Issues in Financial Accounting Regulation for Nonprofit Organizations*“ *Online Compendum of Federal and State Regulations for U.S. NPO*

„**Non-Profit Sector Accounting: Issues and Recommendations from Asia Pacific Societies**“.

Financial Accounting Standards for Non Profit Organizatins Project of the Asia Pacific Philanttrropy Consortium, 2006.

„*Statement of Financial Accounting Standards No. 116 Accounting for Contributions Received and Contributions Made*“. Financial Accounting Standards Board, June 1993.

„*Statement of Financial Accounting Standards No. 117 Financial Statements of Non-for-Profit Organizations*“. Financial Accounting Standards Board, June 1993.

Brinckerhoff, C Peter. „*Mission-based management : leading your not-for-profit in the 21st century*“. John Wiley & Sons, Inc. 2009.

Claudio Travaglini „**Financial reporting in European NPOs: Is Now the Time for a Common Framework?**“ The International Journal of Not-for-Profit Law, Volume 11, Issue 1, Novembar 2008.

Claudio Travaglini „**Financial statement Analisys for nonprofit organizations. An Italian perspective for voluntary organizations and other third sector entities in Italy for a better accountability**“ Social Science Research Network

Claudio Travaglini, Enrico Supino, Juana Fuentes Perdomo, Eshter Falcon Perez „**Accounting regulation for nonprofit organizations in Italy and Spain: Towards an Eurepean perspective**“ Social Science Research Network

Grupa autora (glavni urednik Brkanić, dr Vlado), „*Računovodstvo neprofitnih organizacija*“, RRIF-plus, Zagreb, 2009.

Larkin, Richard F and DiTommaso, Marie. „*Wiley Not-for-Profit Accounting Field Guide 2003*“. John Wiley & Sons, Inc. 2003.

Mcmillan , J Edward. „*Model Policies and Procedures for Not-for-Profit Organizations*“. John Wiley & Sons, Inc. 2009.

Minkovski, dr Zoran i Čanak, mr Jovan. „*Računovodstvo i finansijsko izveštavanje neprofitnih organizacija u SAD*“. Računovodstvo br. 7-8/2009.

Reider, Harry R. "***Improving the Economy, Efficiency, and Effectiveness of Not-for-profits : Conduction Operational Reviews***". John Wiley & Sons, Inc, 2001.

Ruppel, Warren. "***Not-for-Profit Accounting Made Easy***". John Wiley & Sons, Inc. 2002.

Ruppel, Warren. "***Not-for-Profit Audit Committee Best Practices***". John Wiley & Sons, Inc. 2006.

Senger, Joann. „***Designing a Not-for-Profit Compensation System***". John Wiley & Sons, Inc, 2005.

www.bcnl.org

www.bulnao.government.bg

www.finance.gov.mk

www.government.bg

www.icnl.org

www.mfin.gov.rs

www.notforprofitaccounting.net

Izdavač:
Građanske inicijative, Beograd

Za izdavača:
Miljenko Dereta

Korice:
Valenčak

Priprema i štampa:
Yu TOP agencija, Novi Sad

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

061.2:658.1(497.11)(063)

ОКРУГЛИ сто “Анализа могућности увођења посебног рачуноводства и финансијског извештавања за Организације цивилног друштва (ОЦД)” (2010 ; Београд)

Moгућnosti uvođenja posebnog računovodstva i finansijskog izveštavanja za nedobitne organizacije u Srbiji / (Okrugli sto, Beograd, 30. juna 2010.) ; (organizator) Građanske inicijative. - Beograd : Građanske inicijative, 2011 (Novi Sad : Yu top agencija). - 72 str. : ilustr. ; 21 cm

Tiraž 500. - Bibliografija

ISBN 978-86-7408-042-9

1. Грађанске иницијативе (Београд

a) Непрофитне организације - Пословање - Финансије - Србија - Зборници

COBISS.SR-ID 261632775

Udruženje građana
za demokratiju i
građansko obrazovanje

Simina 9a, 11000 Beograd
Tel/fax(+381) 11 26 25 942; 26 23 980
civin@gradjanske.org
www.gradjanske.org